

SCENER FRÅN ETT MEDIEPEDAGOGISKT UTVECKLINGSARBETE

Kungsbacka 2001–2003

Lotta Lundberg och Pia-Mari Rähä

KUNGSBACKA KOMMUN

Kulturförvaltningen
Förskole- och grundskoleförvaltningen

Kungsbacka kommun
Kulturförvaltningen
Kulturhuset Fyren
Borgmästaregatan 6
434 32 Kungsbacka

Telefon 0300-83 40 00
Telefax 0300-83 48 85

www.kungsbacka.se

Svenska Filminstitutet
Box 27126
102 52 Stockholm

Telefon 08-665 11 00
Telefax 08-661 18 20

www.sfi.se/skolbio

Rapporten publiceras i samarbete med Svenska Filminstitutet.

Copyright © 2003 Lotta Lundberg och Pia-Mari Råihä, Kungsbacka kommun

Redaktionell medverkan: Klas Viklund, Svenska Filminstitutet

Omslag: Hanna Eklöf

Tryck: Birger Gustafsson AB, Stockholm 2003

Innehåll

Trailer	5
Rollista	7
Scen 1. Staden	9
Scen 2. Stor duk och små ögon	11
Närbild: Skolbio	13
Närbild: Filmmanifest	15
Rädda biografen! <i>av Ingrid Höglind</i>	17
Scen 3. Släpp pennan!	20
Om medieprogrammet <i>av Gunnar Andersson</i>	25
Scen 4. Våga fråga!	27
Närbild: Enkät svar	29
Närbild: Lokala arbetsplaner	31
Prinsessor och grodor <i>av Joakim Bång</i>	37
Scen 5. Lyft blicken!	41
Producent och konsument <i>av Eva Jungmark</i>	43
Scen 6. Ny luft!	45
Närbild: Digital Storytelling	50
Ett brev från <i>Sture Sandh</i>	52
Scen 7. Heldag för medieansvariga lärare	54
Närbild: Diskussioner på Löftadalen	56
Hinder och möjligheter <i>av Kjell Gisslin</i>	59
Scen 8. Tag fram en plan	62
Närbild: Kurs i filmberättande	68
Ungar i brokiga mössor <i>av Birgitta Olsson</i>	70
Scen 9. En festlig invigning	72
Eftertext	75
Filmpedagogisk handlingsplan för Kungsbacka kommun	77
Litteratur	79

Trailer

Runt om i landet pågår diskussioner där man på kommunal nivå ser över och utvecklar strategier som kan stödja skolans arbete med film, IT och andra medier. Till hjälp för detta arbete har Svenska Filminstitutet, i samarbete med Myndigheten för skolutveckling, tagit fram materialet *Agenda M – Ett diskussionsunderlag för ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete*. I Kungsbacka har dessa tankar mellan 2001 och 2003 provats i verkligheten.

I Kungsbacka har funderingarna kring vems ansvar det är att arbetet med film och andra medier integreras i den vardagliga skolverksamheten funnits en längre tid. Kulturförvaltningen, som drivit skolbio sedan 1988, tog i början av 2001 initiativ till en dialog med de två skolförvaltningarna (Förskole- och grundskoleförvaltningen samt Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen) för att utreda frågan. Våren 2001 skrevs en gemensam projektplan, kallad "En plan för mediepedagogisk verksamhet – samverkan mellan tre förvaltningar", och en arbetsgrupp bildades med representanter från de olika verksamheterna.

Projektet var planerat att pågå i sex månader, men arbetsgruppen kom att mötas i ett och ett halvt års tid innan något förslag till framtida samverkan låg på bordet. Projektet övergick därefter till en försöksverksamhet som vi ännu inte vet de fortsatta ramarna för.

Enkla möten mellan olika personer och olika grupper har skapat en utveckling där tre förhållningssätt till film och andra medier (att se, att göra och att förstå) fått allt större genomslag i diskussioner i lärarrum och i det dagliga arbetet i skolan.

Den här skriften är en berättelse om vårt utvecklingsarbete i Kungsbacka. Vi är två personer som ska bli dina ögon på vår resa. Den ena av oss arbetar som kulturpedagog på Kulturförvaltningen (Pia-Mari Råihä), den andra har under projekttiden varit anställd som mediepedagog av Förskole- och grundskoleförvaltningen, men haft ena benet kvar i en 6-9 skola (Lotta Lundberg). Vi har ingått i en arbetsgrupp

tillsammans med Gunnar Andersson, medielärare och ämnesansvarig på Aranäsgymnasiet; Kjell Gisslin, utvecklingsledare på Förskole- och grundskoleförvaltningen; samt Eva Jungmark, IKT-strateg på kommunens IT-enhet. Samordnare för arbetsgruppen har varit Birgitta Olsson som då arbetet inleddes var kulturpedagog på Kulturförvaltningen. När vi fortsättningsvis skriver "vi" avses författarna till denna skrift som också är talesmän (kvinnor) för arbetsgruppen.

Vi har valt att presentera vårt arbete i olika "scener", där du som läsare själv avgör om du vill stanna till vid "närbilderna" som återger detaljerna något mer fylligt. Vår historia är ingen thriller eller komedi utan kan snarare liknas vid en lågmäld dokumentärfilm. Berättelsen utspelar sig i en komplex verklighet där vi tar oss fram med varierande hastighet, ibland är det två steg fram och ett steg tillbaka. Då inte ens dokumentärer undgår ett subjektivt dramatiserande har vi valt att bredda perspektiven genom att göra avbrott i berättelsen för att låta några personer, med olika roller i kommunen, blomma ut i mer personligt färgade reflektioner.

Barns och ungas vardag genomsyras av rörliga bilder i olika medier, vilket skolan måste förhålla sig till. Mediesamhället är här för att stanna och det krävs idag att alla lärare har möjlighet och kompetens att ge våra barn och ungdomar likvärdiga verktyg för att hantera och bli delaktiga i den medievärld vi alla lever i.

Vi hoppas att vi kan inspirera fler kommuner att fördjupa diskussionen kring hur man kan utveckla det mediepedagogiska arbetet i skolan. En förändring kan starta i de enklaste samtal, gärna i rätt miljö med rätt människor. Sedan är inte steg långt till handling.

Tack alla lärare och alla andra som kommit med synpunkter, idéer eller frågor under processen. Ni har i högsta grad bidragit till den spännande utvecklingen.

Ett stort tack till alla er som bidragit med texter i form personliga reflektioner i den här skriften. Ni har sett möjligheterna och tillsammans med er blev flera av projektets visioner verklighet.

Ett särskilt tack till Klas Viklund på Svenska Filminstitutet som med stort intresse följt vårt arbete och som tagit del i färdigställandet av den här skriften.

Kungsbacka 22 augusti 2003

Rollista

Gunnar Andersson – medielärare och ämnesansvarig på Aranäs-gymnasiet. Medlem i arbetsgruppen.

Joakim Bång – IKT/mediepedagog, fritidspedagog på Furulidsskolan (åk F-6).

Kjell Gisslin – utvecklingsledare på Förskole - och grundskoleförvaltningen. Medlem i arbetsgruppen.

Ingrid Höglind – kultursekreterare på Kulturförvaltningen.

Eva Jungmark – IKT-strateg på IT-enheten. Medlem i arbetsgruppen.

Lotta Lundberg – mediepedagog på Förskole- och grundskoleförvaltningen under läsåret 2002–2003, svensklärare (åk 6-9) på Åsaskolan. Medlem i arbetsgruppen. Rapportförfattare.

Christer Lundgren – driver biografen Saga i Kungsbacka.

Birgitta Olsson – filmkonsulent och verksamhetsansvarig på Film i Halland. Initiativtagare till projektet och samordnare för arbetsgruppen. Verksam som kulturpedagog på Kulturförvaltningen till och med januari 2002.

Pia-Mari Rähä – kulturpedagog på Kulturförvaltningen från och med januari 2002. Medlem i arbetsgruppen. Rapportförfattare.

Sture Sandh – vikarierande rektor på Fjärås-Bräckaskolan (åk F-6).

Karin Widlund – mediepedagog på Förskole- och grundskoleförvaltningen från och med september 2003.

Scen 1. Staden

Kameran sveper över havet och fortsätter sedan över sandstränderna som klyver vattenlinjen. De stora och pompösa husen längs kusten ligger tätt, men en bit in från kusten, mellan de leriga åkrarna, ser vi stora områden med radhus och kvarglömda bondgårdar. När vi närmar oss stadskärnan ser vi också några hyreshus. Snart ser vi ett stort, modernt och cirkelformat hus; ja, det är kulturhuset Fyren.

Kameran tar oss över en å, till en äldre del av staden. Här ser vi ett torg där några handlare står och packar upp varor i sina stånd. Runt torget trängs affärer och restauranger utmed några få stadsgator. Och se där! Där ligger den lilla biografen mellan några mindre affärer. Saga kan man läsa i rött. Vi är framme. Historien kan börja.

I Halland, två mil söder om Göteborg, ligger Kungsbacka, en liten västkuststad med omkring 66.000 invånare. Kommunen är geografiskt stor och majoriteten av befolkningen bor i hus utanför centrum. Kungsbacka är en expansiv kommun med stor inflyttning av barnfamiljer. I stadskärnan finns två kommersiella nav, ett äldre torg med hundraåriga anor och, som kontrast, ett modernt köpcentrum med sina dussinaffärer. Mellan dessa två folkmagneter hittar vi Kungsbackas politiska och kulturella centrum i form av stadshuset och det moderna kulturhuset Fyren.

I Fyren ligger Kulturförvaltningen som driver det stora biblioteket och de fem biblioteksfilialerna så pass bra att man tilldelades utmärkelsen Årets bibliotek 2002. I kulturhuset finns, förutom huvudbiblioteket, två teatersalonger, en danslokal, två konferenslokaler, en nyöppnad medieverkstad, konsthallen Vitehall samt kulturskolan och Aranäsgymnasiests estetiska program. I kulturhuset ligger också det välbesökta caféet Trubaduren som på somrarna utökar med uteservering.

Det finns runt 11.000 barn i Kungsbacka som går i grundskolan. De 25 kommunala grundskolorna är uppdelade i 15 pedagogiska enheter. Ungefär tio procent av barnen i grundskoleåldern går på de sex friskolor som finns i kommunen. 6.000 barn går i förskolan.

I gymnasieskolan går 2.200 elever fördelade på de två kommunala skolorna, Aranäsgymnasiet och Elof Lindälvs gymnasium. Ytterligare ett par hundra elever går på de två fria gymnasieskolorna som finns i kommunen.

Det kommunala skolstyret är sedan den 1 januari 1999 uppdelat i två olika förvaltningar, dels Förskole- och grundskoleförvaltningen, dels Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen. Dessa har skilda nämnder. En gång per månad träffas politiker från de två olika nämnderna i presidium. IT-enheten arbetar förvaltningsövergripande med kommunens IT-verksamhet och tillhör Kommunstyrelsens förvaltning.

Den enda biografen i kommunen är den gamla singelbiografen Saga med sina 257 platser. Lokalen ägs av kommunen men verksamheten drivs av en privat biografägare, Christer Lundgren. Det vitala samarbetet mellan den privata biografen och kommunen samt det faktum att biografen alltid snabbt har de senaste filmerna på repertoaren gjorde att Sveriges Televisions Filmkrönikan för ett par år sedan gav Saga utmärkelsen "Smultronstället".

Årsskiftet 2003–2004 kommer dock Saga att vara ett minne blott. Istället byggs en ny biograf, Facklan, som kommer att bli en långt mer funktionell och modern biograf med tre salonger. Den nya biografen kommer att ligga i anslutning till det gamla torget och även den lokalen kommer att ägas av kommunen. Facklan kommer att drivas av Christer Lundgren i samråd med Kungsbacka kommun.

I Göteborg ligger den AV-central som skolorna nyttjar, AV Media vid GR-Utbildning, och på Utbildningsradions kontor i Göteborg finns Anders Hjort, den mediepedagog som jobbar i Västsverige för Utbildningsradions räkning. För de skolor som önskar finns möjlighet att besöka de skolbiovisningar som arrangeras av Göteborgs stad.

Scen 2. Stor duk och små ögon

Tidig morgon. Biografen Sagas neonröda bokstäver lyser upp den molniga, mörkblå himlen. Filmaffischerna från en svensk barnfilm, en engelsk film om en liten trollkarl och en amerikansk actionrulle trängs i skyltskåpen vid ingången. Utanför biografen trampar massor av barn otåligt i gula västar. Staden är fortfarande slumrande och tyst, men det myllrar av biohungriga ögon där på trottoaren. Dörrarna öppnas, barnen slukas av biomörkret och några minuter senare ligger gatan öde igen.

Sagas gamla filmprojektor får sällan vila upp sig. Det blir mycket jobb dag som kväll för den stora maskinen på biografen. På kvällarna körs den vanliga lättsmälta repertoaren med actionfilmer, kärlek och komedi. På lördagseftermiddagarna brukar Bio Kontrast ge lite mer tuggmotstånd med sina smalare filmer. Dagbio för pensionärer under vardagarna tillkommer och två gånger om året brukar det bli glamour och glitter i form av filmfester. I mars arrangeras Barnens filmfestival, som pågår i två dagar, och i maj tävlar kommunens elever i den nystartade filmtävlingen Brus, där elevernas egna filmer visas. Förutom allt detta – som skulle knäcka vilken filmprojektor som helst – finns också skolbio med nära 10.000 besök per år, plus sarskolebio och förskolebio som pockar på uppmärksamhet.

Kungsbacka har byggt upp en väl fungerande skolbioverksamhet sedan premiären 1988 då kommunen erhöU ett ekonomiskt bidrag från Svenska Filminstitutet för en försöksverksamhet i tre år. Efter de tre åren, som gav verksamheten en flygande start, har skolbion finansierats av Kulturförvaltningen. Från att ha varit ett litet udda inslag i kommunen, har skolbion utvecklats till en etablerad och efterfrågad verksamhet.

Men verksamheten med skolbio har utvecklats och förändrats, precis som allt annat, och det krävs energi och hårt arbete för att kunna

bibehålla både hög kvalitet och många besök. Skolbion är i hård konkurrens med många andra aktiviteter i skolan. Konkurrensen gäller både elevernas tid och skolans pengar. Då Kungsbacka är en geografiskt vidsträckt kommun kostar det mycket att transportera eleverna till och från biografen. Då är det viktigt att skolbion fungerar så bra att den blir outhärlig, så att det inte är skolbion lärare och elever väljer bort om de måste prioritera.

Den kompetensutveckling som kommunens lärare tagit del av kring film och andra medier har i de allra flesta fall skett i Kulturförvaltningens regi. Det har handlat om förhandsvisningar av aktuella filmer med föreläsningar eller seminarier samt olika kortkurser på Katrinebergs folkhögskola som innehållit både föreläsningar och praktiskt arbete.

Kulturförvaltningen har varit den centrala kraft som på olika nivåer drivit filmpolitiken och filmpedagogiken i Kungsbacka kommun. När biografen Saga var nedläggningshotad 1978 tog Kulturförvaltningen initiativet till att rädda biografen. Efter den lyckade räddningsaktionen startade Kulturförvaltningen Bio Kontrast och har sedan dess arbetat för att utveckla filmverksamheten.

Engagemanget beror på personalens stora filmintresse, men också på att politikerna delar detta intresse och att de valt att värdera film högt. Den föresatsen speglas i det filmmanifest som kulturnämnden antog 1996 där politikerna preciserar sina visioner kring filmens roll i Kungabacka kommun.

Närbild: Skolbio

I Kungsbacka är det Kulturförvaltningen som ansvarar för verksamheten med skolbio. En kulturpedagog vid Kulturförvaltningen har till uppgift att på halvtid driva skolbion och utveckla det filmpedagogiska arbetet. Kulturpedagogen lägger ett nytt skolbioprogram varje termin och arrangerar upptaktskvällar och förhandsvisningar för lärare. Biografen svarar för att ta emot skolornas bokningar som samordnas av filmombud på skolorna. Biografen koordinerar skolornas bokningar och försöker fylla salongen med ungefär 200 elever per visning. Detta elevantal gör att varje visning bär sig själv. Skolorna faktureras 15 kronor per bokad elevplats. Den pedagogiska personalen går gratis.

Skolbioprogrammet omfattar mellan fem och åtta filmer per termin och innehåller något för alla elever, från förskolan till gymnasiet. Ett särskilt filmprogram för sarskolan erbjuds också varje termin.

Verksamheten med förskolebio och sarskolebio drivs av projektledare utanför Kulturförvaltningen, men i nära samverkan med förvaltningen. För förskolebion svarar en av rektorerna vid Furulids-skolan, Ingvor Mattsson, medan sarskolebion drivs med medel från Kulturförvaltningen men av en särskild projektledare, Kerstin Frii.

Antalet besök på förskolebion har varit förhållandevis lågt och den pedagogiska personalen har länge önskat en mer utvecklad verksamhet. Kulturförvaltningen kommer därför under hösten 2003 att göra en extra satsning på förskolans personal genom att erbjuda inspirationskvällar kring filmpedagogiskt arbete.

Via filmombuden på skolorna får lärarna inför varje terminsstart information om filmerna i skolbioprogrammet samt aktuella visningstider och bokningstider. Skolbioprogrammet ligger ute på internet och kan nås via olika webbsidor tillhörande biografen Saga, Kungsbacka kommun och Film i Halland.

Den pedagogiska personalen erbjuds förhandsvisningar av alla skolbiofilmer på biografen. Dessa visningar är gratis och lärarna

uppmuntras att ta med sig någon elevrepresentant från sin klass för att förankra den kommande visningen bland eleverna. I samband med förhandsvisningarna passar vi också på att bjuda in lärare från kommunen som kan dela med sig av erfarenheter kring hur de arbetat på sin skola med olika filmprojekt.

För att ytterligare utveckla pedagogernas intresse för film delar Kulturförvaltningen varje termin ut ett kort till de lärare som kommer till förhandsvisningarna. Kortet berättigar lärarna till tre gratisföreställningar på Bio Kontrast. Alla kommunala skolor i kommunen får via Kulturförvaltningens försorg en prenumeration av Svenska Filminstitutets filmpedagogiska tidskrift Zoom.

Det är viktigt att ha en levande dialog med lärarna och därför har varje skola minst ett filmombud, ibland ända upp till fem ombud i de större skolorna. Filmombud blir den lärare som är intresserad av film och som vill fungera som en informationslänk mellan Kulturförvaltningen och kollegorna på den egna skolan. Hittills har det inte varit några problem att hitta filmombud på skolorna. Det är snarare så att det är fler lärare som vill vara filmombud än vad som behövs.

Filmombuden blir lite extra omhuldade och bjuds på aktiviteter som kan innehålla både mat och dryck och där höjdpunkten oftast är förhandsvisningar av filmer på biografen. Christer Lundgren, som driver Saga, brukar alltid kunna ordna fram någon film som ännu inte haft svensk premiär. Många inofficiella Sverigepremiärer har skett i en fullsatt salong med lärare på vår lilla biograf.

Filmombuden har en viktig och aktiv roll i vår verksamhet. De delar med sig av sitt intresse, sin nyfikenhet och sin lust för både de aktuella filmerna och det mediepedagogiska arbetet till sina kollegor – samtidigt som de till oss på Kulturförvaltningen kan ge nödvändig återkoppling när det gäller hur olika aktiviteter tas emot och hur arbetet med film i skolan kan utvecklas.

Närbild: Filmmanifest

Kulturnämnden i Kungsbacka kommun antog den 5 mars 1996 ett särskilt filmmanifest för att tydliggöra kommunens visioner kring filmverksamheten. Kulturnämnden slår i detta dokument fast hur man avser utveckla arbetet med olika filmfrågor på flera områden. Vi återger här texten i filmmanifestet i sin helhet.

*

Filmmanifest för Kungsbacka kommun

I den statliga kulturpolitiska utredningen SOU 1995:84 har film slagits fast som en självständig konstnärlig uttrycksform.

I Kungsbacka har filmen haft en lokal kulturpolitisk förankring sedan 1978, då kulturnämnden tog initiativ till att rädda stadens biograf och startade Bio Kontrast. Filmverksamheten har sedan dess kontinuerligt utvecklats med skolbio, förskolebio, dagbio, särskolebio, verkstäder, seminarier, olika filmprojekt och filmklubbar. Kulturförvaltningen har även medverkat i utvecklingen av medieverkstad i Fullriggaren Malevik och mediegrenen inom Aranäsgymnasiet.

Kulturnämnden understryker att

- filmen är en självständig konstart,
- filmen spelar en aktiv roll i samhällsdebatten och när det gäller att kritiskt granska och klarlägga nya sammanhang, frågor och perspektiv,
- minst en biograf är nödvändig i kommunen,
- filmutbudet ska vara brett och varierat,

- betydande insatser behövs för att stödja visning av kvalitetsfilm på biograf,
- spridning och visning av kort- och dokumentärfilm bör ägnas särskild uppmärksamhet,
- kommunens nätverk av filmintresserade med såväl enskilda som institutioner är en viktig grund för filmens förankring och spridning,
- en viktig uppgift är att arbeta för att film integreras inom skola och barnomsorg,
- fortbildning inom media och film är nödvändig för att utveckla och sprida kunskap om film som språk och konstform,
- medieverkstäder och filmpedagogisk verksamhet är viktiga förutsättningar för skapande filmverksamhet,
- videogram på bibliotek är en värdefull komplettering till biograffilmvisningar och bör liksom dessa omfatta bredd och variation,
- arbete för att vidga deltagandet i filmlivet är angeläget.

*

De här formuleringarna har varit viktiga för biografutvecklingen och filmpolitiken i kommunen. Det finns en enighet mellan politiker och tjänstemän som gör att dessa tankar i allra högsta grad är levande och verkliga. Satsningarna på Bio Kontrast, skolbio, dagbio, särskolebio, en ny tresalongsbioGRAF samt våra filmfestivaler är sprungna ur vår syn på filmverksamheten i vår kommun.

Filmmanifestet är en detaljerad och ambitiöst formulerad kärleksförklaring till filmens möjligheter.

Rädda biografen! *av Ingrid Höglind*

Man borde minnas att när allt ser mörkt ut och när allt är på väg mot botten, då kan det med ansträngningar, om än aldrig så små, alltid bara gå åt ett håll – uppåt!

Men det var inte så jag tänkte i slutet av 1970-talet när efterdyningarna av etableringen av tv i Sverige nått fram till Saga, den enda biografen i Kungsbacka.

Intresset för biografaffilm var vid denna tid minst sagt vacklande i Kungsbacka. Den neråtgående spiralen med slitna lokaler, vikande publiksiffror, dålig ekonomi, brist på nya och populära filmer vindlade fortare än projektorhjulen i maskinrummet. Stolarna slets, men av en publik som mer hade ögon för varandra än för filmdukens äventyr. Nedläggningen av biografen verkade vara ett faktum.

I det läget kom jag till Kungsbacka som ung kulturadministratör med rötter och hjärta i filmen. Vilket magplask! Det kändes inte så lite frustrerande att biografen var hotad. Den fick bara inte läggas ner.

Då hände det! Mina räddningsförsök via insatser från en fattig kulturnämnd fick draghjälp av några gymnasieelever som dök upp och talade om skandal. De tågade till kommunalrådets dörr och krävde stopp för biografnedläggningen. Det var nog egentligen då skolbion startade i Kungsbacka, fast då handlade det inte om visningar utan om att rädda förutsättningarna för att kunna se film på bio.

Men biografer hade på den tiden ingenting med kommuner att göra, så problemet var inte enkelt. Ett lyssnande kommunalråd vid namn Ivar Franzén, sedermera riksdagsman, tog i alla fall problemet på allvar och kallade samman eleverna, biografägaren Christer Lundgren och mig – den nya filmförespråkande kulturadministratören. Det blev ett slags toppmöte, kan man säga. Vi möttes en vacker vårdag på taket till fastigheten Storgatan 41 i Kungsbacka. Det var via det taket biografen hade sin enda kommunikation mellan salong och maskinrummet, därför hamnade vi där.

Där på taket talades det bio, det talades film, det talades pengar. Men inga löften gavs och stämningen var inte den bästa. Biografägarens skepsis mot en mästrande kulturadministratör var tydlig. Mina tankar om biografägaren, som jag utgick ifrån bara brydde sig om pengar och inte om film, var inte heller höga. Vi talade inte samma språk, vi möttes inte. Men vi var eniga om att biografen måste räddas.

I sådana här lägen är ett driftligt kommunalråd inte fel. Han lyssnade till vad vi sa och i sitt inre fattade han någon form av beslut om att kommunen på något sätt skulle engagera sig i biografens fortlevnad.

Kommunal upprustning blev lösningen, men kommunen upprustar inte privata fastigheter, så det kom att handla om att köpa hela huset. Det var en komplicerad affär där kommunen fick förhandla med ett nästan oändligt antal dödsbodelägare. Segdragna förhandlingar följde parallellt med en opposition bland några politiker som ansåg att biograffrågan var privat affärsverksamhet och därmed inte hörde hemma på kommunens bord. Men efter viss lobbyverksamhet, som jag snabbt lärde mig vikten av, kom så småningom ett beslut om att köpa fastigheten och rusta upp biografen för att sedan hyra ut den till Christer Lundgren så att han kunde fortsätta att driva biograf i kommunen.

En motion dök då upp i kommunfullmäktige om kommunens ansvar för filmutbudet på den biograf som kommunen nu faktiskt ägde. Jag hade hört talas om Bio Kontrast, Folkets Hus-rörelsens satsning för att garantera kvalitetsfilmen utrymme på deras biografer. Vi tilläts ansluta oss till detta projekt, trots att vi inte hade något Folkets Hus.

Eftersom vi inte ville konkurrera med de kommersiella föreställningarna lade vi Bio Kontrast-visningarna på den tid som varit den sämsta för biografen, lördagar klockan 17.00. Men det gick bra ändå. Det var fullt hus från början och även de kommersiella visningarna lockade allt större publik. Allt såg bra ut, men efter någon vecka dök en gladporrfilm upp på biorepertoaren.

”Skandal! Porr på kommunens biograf”, skanderade lokalbladet och samarbetsprojektet såg ut att haverera. För att det här inte skulle upprepas skrev vi ett detaljerat kontrakt med Christer Lundgren, där det stod att han inte fick visa porr och dåliga westernfilmer, utan att bion skulle erbjuda ett aktualitetsinriktat program med en kvalitetsnivå som inte fick underskridas. Därmed knöts vi tätare till varandra och ett nära samarbete inleddes som med åren har blivit mycket fruktbart.

Avtalet skyddade biografen mot filmdistributörernas krav på att visa dåliga B-filmer. Jag som kommunalbyråkrat lärde mig en hel del om biografbranschens kommersiella villkor och jag är glad att jag lärde mig det redan i början av min karriär, när många kollegor såg allt kommersiellt som ett rött skynke.

Efter hand växte också förståelsen från biografentreprenören för vad kulturen kan tillföra. Att smalare filmer inte kan leva den bredare förutan och att smalare filmer ger en image av kvalitet var sanningar vi gemensamt tog till oss. Kommersiell biograf och kommunal kulturpolitik började leva i symbios och befrukta varandra. Publikciffrorna steg, repertoaren breddades och biografen blev åter en allt mer betydelsefull institution i stadsbilden.

Vid denna tid presenterade Svenska Filminstitutet sitt stöd för att etablera skolbio. Vi fick information om detta på bion en dag, men i ett så sent skede att jag tvingades slänga mig på telefonen till kanslisten som satt och skrev ut treårsbudgeten och be henne reservera pengar för skolbio, så att de skulle komma med i budgetmanglingen. Hon gjorde så. Och eftersom detta var före nedskärningarnas och sparbetings epok sågs skolbion som en logisk utveckling mot en medveten filmpolitik. Pengarna avsattes utan större diskussion i treårsbudgeten och när Svenska Filminstitutets "startbidrag" upphörde var verksamheten väl förankrad och kommunen har sedan dess tagit fullt ansvar för skolbion.

Därefter har vi vidareutvecklat arbetet med dagbio för pensionärer, Barnens filmfestival, förskolebio, ett politiskt antaget filmmanifest och medlemskap i Euro Kids Network, ett EU-nätverk för biografer som visar europeisk barn- och ungdomsfilm. Under det senaste året har vi byggt upp en medieverkstad för att kombinera besöken på bio med att själv göra film i skolan och en filmfestival på bion för elevernas egna filmer, kallad Brus, kommer att bli regelbundet återkommande.

Filmverksamheten i Kungsbacka har blivit så omfattande att biografen Saga, med endast en salong, inte längre kan täcka alla filmbehoven. Vi har därför utvecklat nya former för samverkan mellan kommunens kurs- och konferensverksamhet och den kommunala och privata bioverksamheten. Den 5 juni 2003 fattade kommunfullmäktige beslut om att inrätta en trippelbiograf i Kungsbackas gamla posthus. I detta beslut klubbades en formulering där det sägs att biografen har en viktig funktion för centrumområdets infrastruktur i vår kommun.

Scen 3. Släpp pennan!

Ut genom biografens glasdörrar strömmar en lång rad av rosiga och uppspelta barn som pratar i munnen på varandra. Kaoset lägger sig några minuter senare när en ung manlig lärare i hästsvans kommer ut. Barnen ställer vant upp sig på led och snart ser man dem passerar kiosken med dess gula löpsedlar som – denna gång – förgäves kallar på de förbipasserades uppmärksamhet. På håll kan vi bara läsa de ord som satts med riktigt stora bokstäver: "SEX" och "KRIS". När barnen försvunnit blir stadsbilden med ens lite gråare och tystare.

Skolbio i all ära, men för skolans del handlar det inte bara om att gå på skolbio. Barn av idag konsumerar rörliga bilder i många olika former under flera timmar per dag. Många barn och ungdomar ägnar mer tid åt medier än de tillbringar i skolan. Ofta tillbringar de unga mångdubbelt mer tid med olika medier än de samtalar med sina föräldrar eller med andra vuxna.

Barns och ungas bild av världen skapas till stor del genom det de ser och upplever i film, i tv eller via andra medier. Skådespelare och fotomodeller i filmer, musikvideos och dokusåpor blir förebilder för de unga när deras vuxenrelationer minimeras. Konstruerade karaktärer uppträder som vägvisare för hur man förväntas vara som kvinna, man – eller som människa. De vuxenrelationer barn och ungdomar är hänvisade till, vid sidan av föräldrarna, utgörs framför allt av de professionella vuxna som barnen möter i förskolan, i skolan eller på fritidshemmet.

Skolan måste möta detta förändrade samhälle genom att eleverna ges metoder för att analysera och diskutera innehåll, budskap och språk i film, tv och andra medier – och genom att eleverna får redskap för att själv uttrycka sig och sina tankar med olika medier.

Värderingar och etik skapas till stor del i den parallella "skola" som medierna utgör. Därför har det allt mer blivit skolans uppgift att

rusta eleverna med den kritiska blick och den mediekompetens som är nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Här har skolan idag en viktigare uppgift än någonsin.

Skolans verksamhet regleras av nationella styrdokument som fastställs av riksdag och regering. Regeringen fastställer läroplaner och kursplaner. Sedan 1998 har förskolan en egen läroplan, *Läroplan för förskolan* (Lpfö 98). För grundskolan gäller *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lpo 94). För gymnasieskolan och gymnasiesärskolan gäller *Läroplan för de frivilliga skolformerna* (Lpf 94).

Kursplanerna kompletterar läroplanen och anger målen för undervisningen för varje enskilt ämne. Kommunerna ansvarar för att skolorna får de resurser som krävs för att de nationella målen ska kunna uppnås. Ytterligare styrdokument hittar man i de kommunala skolplanerna. Dessa kan se väldigt olika ut men är ofta allmänt hållna. Skolorna har dessutom lokala arbetsplaner som bör innehålla en kvalitetsstrategi och handlingsplaner för hur skolan ska arbeta med olika frågor som till exempel demokrati, mobbning, jämställdhet, miljö eller medier och IT.

Läroplanen för grundskolan, Lpo 94, berör mediefrågorna och den rörliga bildens språk på flera sätt. Läroplanen anger som mål att "varje elev ska ha kunskaper om medier och deras roll" och betonar vikten av att eleverna ska få utveckla och använda så många uttryckssätt som möjligt. Det anges också att det är rektors ansvar att personalen får den kompetensutveckling som krävs.

I kursplanerna för grundskolan, som började gälla hösten 2000, lyfts arbetet med film och andra medier fram i ämnet bild, i de samhällsorienterade ämnena och i ämnet svenska. I kursplanen för ämnet svenska talas om "ett vidgat textbegrepp":

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. Ämnet utvecklar elevens förmåga att förstå, uppleva och tolka texter. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

I kursplanen för ämnet svenska jämföras också film med skönlitteratur och teater.

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. När ungdomar möter skönlitteratur, film och teater innebär det också möjligheter för dem att tillägna sig litterära mönster och förebilder.

Förutom att se film ska eleverna ges möjlighet att analysera, granska och själv skapa film och rörliga bilder. Film och andra medier bör integreras i skolans alla ämnen. Skolan har en skyldighet att erbjuda sina elever möjligheten att uttrycka sig i rörliga bilder, likaväl som vi lär dem att med det skrivna ordet gestalta tankar, känslor och kunskap.

Vad innebär detta mer konkret? Hur får man ihop teorin med praktiken? Och vems ansvar är det egentligen att mediepedagogiken utvecklas i takt med tiden och genomsyrar vardagen i skolan?

Tidig vår 2001

På Kulturförvaltningen hade vi en längre tid diskuterat filmens och de övriga mediernas roll i skolan. Efter att kursplanerna för grundskolan reviderats kunde ingen längre bortse från att film- och mediepedagogik var ett ansvar för skolan. Det var inte längre enbart en kulturangelägenhet. Med detta i ryggen var tiden mogen för Kulturförvaltningen att närma sig skolan för att få till stånd en fördjupad diskussion.

Förvaltningscheferna Margareta Lundberg-Rodin, på Kulturförvaltningen, och Bo Norming, på Förskole- och grundskoleförvaltningen, utsågs var sin kontaktperson. Birgitta Olsson utsågs att representera Kulturförvaltningen och Kjell Gisslin utsågs att represen-

tera Förskole- och grundskoleförvaltningen. Tanken var att dessa två personer tillsammans med en representant för Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen skulle utreda frågan om filmens och mediernas roll i skolan och möjligheterna till fördjupad samverkan mellan kulturförvaltning, grundskola och gymnasieskola inom detta område.

En plan för arbetet togs fram, kallad "En plan för mediepedagogisk verksamhet – samverkan mellan tre förvaltningar". Sedan vände man sig till Svenska Filminstitutet för att ur anslaget för "stöd till lokal filmkulturell verksamhet för barn och ungdom" söka ekonomiskt bidrag för ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete. Ansökan beviljades och förutsättningen, som var att kommunen bidrog med ett lika stort belopp, ordnades genom att de tre förvaltningarna gemensamt gick in med pengar. När finansieringen var klar utlystes den tjänst på 25% under två terminer som projektet behövde för kartläggning och dokumentation.

En arbetsgrupp bildades. Eftersom Kulturförvaltningen var projektägare blev Birgitta Olsson sammankallande. Kjell Gisslin hade en viktig roll i arbetsgruppen då hans tjänst som utvecklingsledare innebar att arbetet gavs en god förankring i skolans värld och i stadshusets korridorer. Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen utsåg inte någon tjänsteman från sin förvaltning. Istället bad man Aranäsgymnasiets medieansvarige lärare Gunnar Andersson att representera dem. Projektgruppen utökades med Lotta Lundberg som erbjöds projektjänsten. Lotta Lundbergs bidrag blev det praktiska grundskoleperspektivet då hon som svensklärare hade arbetat med film i undervisningen i flera år och hade ett stort intresse för mediepedagogiska frågor.

Maj 2001

Arbetsgruppen började allt mer detaljerat formulera de mål och syften projektet skulle ha, bland annat ville vi kunna presentera en plan för samverkan mellan kultur och skola kring den mediepedagogiska utvecklingen i kommunen.

Arbetsgruppen beslöt att arbeta för att utveckla

- modeller som kunde inspirera till att använda film och andra medier som ett pedagogiskt verktyg,

- förslag på kompetensutveckling i form av seminarier och kurser,
- en "röd tråd" för eleverna i Kungsbacka som visar hur kursplanernas intentioner om det vidgade textbegreppet tillämpas och följs upp i olika årskurser i kommunens skolor,
- ett nätverk bestående av pedagogisk personal, och representanter från kultur, grundskola och gymnasieskolan. Till nätverket skulle också de kommande IKT-handledare (Information, kommunikation och teknik) som skulle tillsättas under 2003–2004 knytas. Nätverket skulle dela och sprida inspiration, kompetens och praktisk handledning,
- tydligare skrivningar kring det film- och mediepedagogiska arbetet i den kommunala skolplanen.

I Kungsbacka kommuns skolplan för perioden 2000–2003 finns inga skrivningar som berör mediepedagogik. Varken arbete med film, medier eller skolbio nämns. Man får leta för att hitta ordet kultur, men i ett stycke kan man finna ordet i följande mening: "Kultur ska genomsyra all verksamhet genom upplevelser, deltagande och skapande."

Förskole- och grundskolenämnden antog 2002 en IKT-strategi för användningen av informations- och kommunikationsteknik. Strategin, som gäller 2003–2006, innefattar också film och medier. Här slås fast att varje skola ska ha en film- och medieansvarig person:

Funktionen som film- och medieansvarig innebär att initiera och ta en aktiv del i genomförandet av undervisningsmetoder som innefattar av produktion av film. Det innebär också att, tillsammans med annan pedagogisk personal, stimulera elevernas kunskapsbildning kring medier och deras roll. Uppdraget som film- och medieansvarig skall utföras som del av tjänst.

En liknande strategi antogs 2002 av gymnasie- och arbetslivsnämnden. Men i detta dokument nämns varken film eller medier, även om det finns formuleringar och tankegångar som skulle kunna innefatta ett vidgat perspektiv på information, kommunikation och teknik. Även denna strategi gäller perioden 2003–2006.

Om medieprogrammet *av Gunnar Andersson*

Jag ska bekänna en sak. Jag har trollfobi. Den härrör sig från den allra första film jag såg. Jag var fem år och detta mitt första möte med rörliga bilder blev en oerhört skrämmande upplevelse. Fortfarande 55 år senare kan jag när som helst spela upp den traumatiska scenen i mitt huvud – hur en liten gosse en kväll blev fångad av två troll och nerföst i deras hem under jord. Jag blev mörkrädd och detta har sedan följt mig genom åren. Ett av många pinsamma exempel: när jag nattetid stod på vakt i lumpen med skarpladdad k-pist var det inte ryssen jag var rädd för – utan troll.

Jag brukar ta upp denna min erfarenhet när jag möter mina elever vid deras första lektion i mediekunskap. Det har visat sig vara en bra utgångspunkt för att börja diskutera mediernas påverkan utifrån en mängd olika infallsvinklar.

Dylika resonemang har också legat bakom mediesatsningen på min skola, Aranäsgymnasiet i Kungsbacka, där jag jobbar som lärare i rörlig bild. När vi 1995 startade en lokal mediegren på det samhällsvetenskapliga programmet var det för att ge eleverna ett mediekritiskt förhållningssätt. Men vi ville också ge dem verktyg att arbeta med. För att ge dem dessa praktiska verktyg plockade vi in flera kurser från medieprogrammet: rörlig bild, fotografisk bild, textproduktion och ljud.

När vi på senare år har gjort om grenen till en lokal inriktning på samhällsprogrammet har vi också lagt till ämnena mediekunskap och medieproduktion. Tanken med vår lokala variant har varit att eleverna ska få en bred teoretisk grund att stå på inför eventuella högskolestudier, men också att de ska få möjlighet att prova olika medieämnen för att se om det är något av dessa som kan passa för en fortsatt karriär i mediebranschen. Även om eleverna inte fortsätter inom dessa ämnesområden har de förhoppningsvis fått en förbättrad kommunikativ förmåga som de kan tillämpa inom vilket annat yrke som helst – vilket ofta krävs på dagens arbetsmarknad.

Så långt har det mesta fungerat ganska väl vad gäller samhälls- och medieprogrammet, men resten av eleverna på skolan har bara haft möjlighet att läsa olika mediekurser som individuellt val.

Vi medielärare har kunnat konstatera att det föreligger ett ökat behov av att kunna jobba med medier i de allmänna ämnena. En följd av detta är en ökad efterfrågan på den medieutrustning som finns på skolan avsedd för de elever som går på medieinriktningen. Lokaler och utrustning är dock så hårt utnyttjade av våra "medieelever", och de som går på tillvalskurser, att det sällan ges möjlighet för andra elever att komma intill.

Behovet torde öka än mer genom den mediasatsning som Kungsbacka kommun gör inom grundskolan. Efterhand kommer vi att få ett allt större antal elever som är vana vid att använda olika medieformer som uttrycksmedel – och som förmodligen kommer att kräva att få göra detta även i gymnasieskolan. Därför behövs ytterligare lokaler och utrustning för att täcka behoven samt ytterligare mediepedagogisk kompetens. Kanske kan detta genomföras i samband med den omfattande ombyggnad och tillbyggnad som för närvarande projekteras för gymnasieskolorna i Kungsbacka kommun?

P.S. Är det någon som har en idé om vilken film det var som åstadkom min trollfobi vore jag tacksam för upplysningar. Kanske kunde ett återseende ha terapeutisk verkan?

Scen 4. Våga fråga!

Dörren öppnas. En stressad lärare kommer in och går med bestämda steg mot kaffeautomaten. Vi ser nu att det är samma lärare, med hästsvoans, som tidigare samlade ihop sina elever efter skolbion. Med en kaffekopp i handen går han fram till skåpen och tar ut dagens post ur facket som det står "Stefan Olsson" på. Han öppnar ett kuvert som visar sig innehålla en enkät. En kort inklippsbild på enkäten, vi ser att det står "FILM" högst upp. Han börjar läsa, efter en stund sträcker han sig efter en penna. När dörren åter öppnas och två kvinnliga lärare kommer in har han redan kommit halvvägs genom pappersbunten.

Augusti 2001

Lotta Lundberg får i uppdrag att göra en nulägesbeskrivning av det mediepedagogiska arbetet i kommunens alla skolor. Vi behöver veta vad lärarna tycker, tänker och gör när det gäller arbete med film i skolan, men också vilken kompetens och teknik som finns och vad kommunen behöver utveckla. Vi vill också kartlägga i vilken utsträckning arbetet med film och andra medier tagits in i skolornas lokala arbetsplaner.

Vi väljer att göra detta genom att utforma en enkät som vi skickar ut till de 47 skolbioombud som finns på de 25 kommunala grundskolorna och de två gymnasieskolorna. Det går trögt att få in svar, trots att biocheckar utlovas till de 25 först inskickade svaren. Till slut har vi i alla fall svar från 21 skolor och det ger trots allt en förhållandevis god bild av läget på kommunens skolor.

Av skolorna som svarat är tio stycken F-5(6) skolor, nio stycken F-9 skolor och två gymnasieskolor. Vi anstränger oss för att få in svar från samtliga skolor, men trots påminnelsebrev är detta det antal svar som vi efter två månader har att utgå från.

Resultatet av enkäten visar att många lärare upplever att eleverna har ett starkt intresse för film och andra medier och att det hos

personalen finns en vilja att möta det intresset. Men den pedagogiska personalen upplever många hinder i vardagen. De som besvarat enkäten exemplifierar med tidsbrist, brist på kunskap, för stora elevgrupper och avsaknad av utrustning. Trots detta finns hos lärarna vilja, lust och intresse att arbeta med olika typer av medier i undervisningen. En del av problemen föreslår lärarna själva lösningar på. Någon lärare föreslår till exempel att man kan samarbeta mer med andra ämneslärare för att integrera arbetet med film och andra medier.

Det största hindret när det gäller skolbio är de stora geografiska avstånd många skolor har till biografen i Kungsbacka centrum. Det innebär stora kostnader för bussresor till och från skolbiovisningarna. Resorna är ofta en större kostnad än själva biobesöket.

Resultatet av enkäten visar att de skolor som har en medieansvarig lärare eller en lokal arbetsplan där film eller medieverksamheten omnämns, oftare arbetar med projekt där rörliga bilder eller medier ingår. De besöker också biografen oftare än övriga skolor.

Oktober 2001

Efter att vi sammanställt enkätsvaren ville vi presentera resultatet för skolbioombuden och få igång en diskussion om hur vi fortsättningsvis kunde gå vidare. Därför bjöd vi in ombuden till biografen Saga till en kväll som vi kallade "En hållplats på vägen".

Det blir en intressant och inspirerande kväll. Förutom att gå igenom och diskutera enkätsvaren tar vi del av flera skolors arbete och tankar kring arbetet med att göra film. Skolornas utgångslägen är väldigt olika, men de flesta brottas med likartade problem. Vi känner att något börjar formas i kommunen – en samsyn bland pedagoger och skolledare, ett samarbete över förvaltningsgränserna.

Närbild: Enkät svar

Här följer en sammanställning av svaren på den enkät som vi genomförde hösten 2001. Detta var vårt utgångsläge:

Merparten av skolorna arbetar med film och andra medier i enstaka projekt, såväl ämnesintegrerat som i enskilda ämnen.

Åldersblandad undervisning sker mest i de yngre årskurserna.

Vad skolorna framför allt arbetar med är de temaboxar med videofilmer, böcker och radioprogram, kallade Mediaguider, som finns att låna från kulturpedagogen på kulturhuset Fyren eller via AV Media.

När undersökningen gjordes deltog många arbetslag i ITiS utvecklingsarbeten, flera av dessa arbetade med bild- och medie-relaterade arbeten, till exempel digital portfolio.

Tre av de 21 skolor som besvarade enkäten uppgav att de återkommande genomför evenemang med film och medieanknytning.

Hälften av skolorna svarade att de granskar medieutbudet kritiskt. Som exempel nämns diskussion kring filmer och nyhetsinslag samt filmanalyser.

16 av de 21 skolorna svarade att de upplever att den pedagogiska personalen är positiv till att arbeta med film och andra medier. I de fall då skolan intar en återhållsam attityd verkar tidsbrist samt ekonomi vara de största hindren.

14 av de 21 skolorna svarade att de upplever att skolledningen är positiv till att skolan arbetar med film och andra medier.

På nio av de 21 skolorna finns en medieansvarig lärare, i de flesta fall i form av bildläraren eller skolbioombudet. På fyra av dessa nio skolor har den medieansvarige läraren nedsättning av undervisningstid för att utföra sitt uppdrag.

Fem av de 21 skolorna har skrivit in arbetet med film och/eller medier i sina lokala arbetsplaner. Av dessa fem skolor har två stycken en separat arbetsplan för just film och andra medier.

Alla skolor som besvarat enkäten uppger att de har datorer och någon typ av kamera: VHS, DV eller stillbildskamera. En tredjedel har redigeringsutrustning, av dessa var endast en digital. På ett fåtal skolor finns också storbildsvideoprojektor.

Det skolorna framför allt önskar i form av utrustning är digitala videokameror och digital redigeringsutrustning.

Enkäten visade att få lärare getts möjlighet till kompetensutveckling i film- och mediepedagogik. Några lärare nämner de kurser i filmanalys, praktiskt arbete med filmkamera och redigering som getts i Kulturförvaltningens regi på Katrinebergs folkhögskola. I övrigt verkar det vara så att många skaffar sig kunskap på egen hand om man har ett intresse av film- och mediepedagogik. De seminarier som getts i samband med skolbiovisningar har upplevts som positiva. I två fall, då skolan stått för kompetensutvecklingen, nämns föreläsningar hos Hagapedagogerna vid Folkets Bio i Göteborg samt intern kompetensutveckling given av en lärare på skolan.

Önskemål om intressanta seminarier för lärare med möjlighet att se, diskutera och analysera film har framkommit från flera av skolorna, gärna på speciella studiedagar. Det finns också önskemål om kurser kring ungdomars medieanvändning. Många lärare efterlyser workshops där de själva får tillfälle att filma och redigera. Lärarna önskar också handledare som kan resa ut till skolan och stötta utan extra kostnad.

Skolbioverksamheten är uppskattad och de flesta skolor besöker en skolbioföreställning en eller två gånger per läsår. Alla som besvarat enkäten uppger att de för- och efterarbetar filmerna på ett eller annat sätt, ofta inspirerade av filmhandledningar från Svenska Filminstitutet.

Flera skolor anser att det största hindret för skolbiobesöken är de dyra bussresorna till och från biografen. De skolor som har långt till biografen i Kungsbacka centrum gör helt enkelt färre besök på skolbio.

På frågan om vad som skulle kunna utvecklas svarar flera att man önskar en eller flera medieverkstäder med en ansvarig mediepedagog. Man önskar sig också fler vuxna i skolan, mer pengar och mer tid. Många vill öka samarbetet med kollegor på skolan och uppger att de vill arbeta för att integrera film och andra medier i undervisningen i skolans olika ämnen.

Närbild: Lokala arbetsplaner

Skolornas lokala arbetsplaner synliggör visionerna för det pedagogiska arbetet. I dessa kan man se vilka områden skolan prioriterar.

Läsåret 2002–2003 är det enbart två skolor i Kungsbacka som uppger att de har särskilda arbetsplaner som beskriver arbetet med film och andra medier. I de flesta andra skolor nämns arbetet med film och andra medier i allmänna ordalag eller som en del av ett särskilt ämne som bild eller svenska.

Åsaskolan är en skola med 850 elever från förskolan till årskurs nio. Sedan 2002 har man lyft fram bild/media som en profil för skolan. Inriktningen är fortfarande under utveckling och ingen utvärdering är gjord. Höstterminen 2003 ska skolan utveckla arbetet ytterligare genom att köra igång intern-tv där eleverna själva ska ansvara för produktionen.

Åsaskolans verksamhetsplan i bild/media är ambitiös och detaljerad. Planen utarbetades inför läsåret 2002–2003. Här återges den i sin helhet i en något reviderad form.

*

Åsaskolans arbetsplan i bild/media 2002–2003

Mot bakgrund av att kursplanerna för grundskolan reviderats år 2000 och att kursplanerna lanserar idén om "ett vidgat textbegrepp" har Åsaskolan beslutat att integrera ämnena bild och media i de övriga ämnena, för att eleverna ska få en förståelse för hur vårt komplicerade IT-samhälle påverkar vår inlärning, utveckling och kunskap.

År 2000 inhämtar en svensk grundskoleelev mer information via medier i alla dess former, utanför skolan, än vad som kan erbjudas i

traditionell grundskoleundervisning. För att eleverna skall uppleva skolan som en del av samhället måste skolan anpassa sig efter de inlärningsmetoder som känns naturliga och invanda för eleverna utan att göra avkall på ett seriöst innehåll.

Ambitionen är att bild/media ska integreras i de övriga ämnena, både när det gäller uttrycksformer, inläring, kritisk granskning av information och att vid redovisningar ge eleverna möjlighet att, på ett för dem självklart sätt, redovisa inhämtad kunskap som kommer fler mottagare tillhanda.

Denna verksamhetsplan är ett försök att utjämna förhållandena mellan tre olika inlärningsstilar som förenklat kan indelas i följande kategorier:

- den visuella: personer som tillgodogör sig information genom att se och lyssna,
- den auditiva: personer som tillgodogör sig information genom att de måste prata om densamma,
- den taktila: personer som måste göra och uppleva det som skall läras in.

För att i möjligaste mån tillgodose alla grupper blir bild/media ett redskap för andra ämnen att använda sig av för att nå de fastställda inlärningsmålen.

Mål: Elev skall

- känna till bildens historiska betydelse som uttrycksform för samhällets gestaltning och utveckling,
- kunna förstå bilders betydelse i olika sammanhang i dagens samhälle,
- kunna använda bilder som ett uttryckssätt i sin demokratiska skolning,
- kunna använda bildmedier som redskap för berättande,
- kunna kritiskt granska och tolka mediernas bildutbud på ett balanserat sätt,
- kunna få känna glädje i skapandeprocessen och inse att slutprodukten ej alltid är det viktigaste.

Delmål: Elev skall i slutet av åk 6

- kunna använda andras och egna bilder för att berätta, beskriva och förklara,
- kunna kritiskt granska och analysera ett kommersiellt budskap,
- ha en viss kunskap om olika bildskapares betydelse i den historiska utvecklingen,
- kunna skilja på en fiktiv och reell bildberättelse,
- kunna att i tre bilder skildra ett händelseförlopp.

Elev skall i slutet av åk 7

- kunna kritiskt granska bild- och medieutbudet i dagens samhälle,
- kunna producera ett reklambudskap med vetskap om sändare och mottagare,
- kunna utveckla sin självkänsla i en bildmässig/medial miljö.

Elev skall i slutet av åk 8

- kunna inse bildens och mediernas makt för att kunna producera ett budskap som för eleven känns viktigt och att det når ut till mottagaren,
- ha kännedom och viss erfarenhet av manusskrivning,
- känna till de vanligaste konstnärliga riktningarna samt de mest kända konstnärer som representerar dessa.

Elev skall i slutet av åk 9

- ha insikt om den "dramaturgiska kurvan",
- kunna producera ett kortfilmsmanus med vidhängande bildmanus enskilt eller i grupp,
- kunna i grupp producera en kortfilm som bedöms och visas för övriga elever,
- kunna arbeta i en redaktion som bevakar vad som händer i skolan och närområdet samt producera nyhetssändningar med för elever/föräldrar och personal relevant innehåll.

Utvärdering sker kontinuerligt i samarbete med de integrerade ämnena samt vid terminsslut.

*

Fullriggaren Malevik är en skola med 429 elever som går i förskolan till och med åk 9. Skolan ser inte medieområdet som ett särskilt ämne, utan tanken är att data och media ska finnas naturligt i alla ämnen. Detta innebär att eleverna tar kunskapen till sig utifrån intresse och möjlighet.

Skolan har arbetat med att integrera sin data/media profil sedan skolan byggdes 1992. Man ligger långt fram när det gäller både innehåll och teknik och skolan ses som en föregångare i kommunen. Trots det håller man en ödmjuk inställning till sin profil, även om man stolt lyfter fram verksamheten vid studiebesök eller i andra sammanhang.

Här återges Fullriggaren Maleviks lokala arbetsplan i data/media. Planen har funnits på skolan sedan starten och reviderats i omgångar. Här är den version som gällde läsåret 2002–2003.

*

Lokal arbetsplan i ämnet data/media för Fullriggaren Malevik

Med hjälp av data/media-tekniken vill vi på vår skola ge eleverna ett kreativt och aktiverande arbetsverktyg som ger kunskap och förståelse för dagens och framtidens kommunikation.

Detta ska ske genom att först *bekanta* sig med IT-redskapen för att "lära sig lära", sedan *bruka* IT-redskapen för att skaffa sig kunskap och slutligen *behärska* IT-redskapen för att använda och utveckla sina språk.

Data/media ska i det dagliga arbetet vara ett naturligt redskap för kommunikation på olika plan och stöd för ett ämnesintegrerat arbetssätt och ge eleven kunskap om hur vi påverkas och hur vi kan påverka med hjälp av mediaspråkets olika möjligheter.

Mål: Eleverna ska

- uppleva glädje och gemenskap i arbetet,
- erhålla stärkt självkänsla,

- kunna skapa och kommunicera med hjälp av text, bild och ljud,
- värdera, kritiskt granska och filtrera den information som IT-redskapen presenterar,
- arbeta tematiskt och problemorienterat i grupp eller enskilt för att lösa gemensamma uppgifter.

Medel: Detta ska ske genom

- att undervisningen bygger vidare på elevens kunnande och individuella förutsättningar,
- att undervisningen integreras och utvecklas i de övriga skolämnena och även som separata arbetsprojekt,
- att eleverna har stor del i planerandet och genomförandet,
- att eleverna arbetar självständigt och i grupp med teknikens olika möjligheter i form av ord, tal, text, bild och ljud,
- att eleverna får redovisa arbeten för andra elever, föräldrar och utomstående, till exempel videoproduktioner, bildspel, datapresentationer, skolans hemsida och trycksaker,
- att eleverna får tolka innehåll i text och bildspråkliga budskap.

Mål som eleven bör uppnå. Eleven ska

- kunna använda egna och andras texter, bilder och ljud för att berätta, beskriva eller förklara,
- ha utvecklat sin förmåga att framställa egna produktioner med hjälp av inom området tillgängliga arbetsverktyg,
- kunna tolka, analysera och förstå vikten av att kritiskt granska mediernas uttrycksmedel,
- ha kunskap om data/medias roll i samhället och dess möjligheter för framtida yrkesval.

Undervisningsmål för elever i mediakunskap

- bildkunskap (bildanalys, bildutsnitt, bildmanipulation),
- manusarbete (text, bild),
- amerateknik (digital video: klipp i kamera; digital stillbild, stillbild dia),
- redigering (bild: klippning, bildövergångar, effekter; ljud: musik, effekter, text),
- intern-tv (bildproducent, ljudtekniker, fotograf),

- inspelningsteknik (speakertext, musik, ljudeffekter),
- filmproduktion (rollbesättning, rekvisita, sminkning, filmeffekter),
- dokumentation (video, stillbild).

Undervisningsmål för elever i datakunskap

- grundläggande datorteknik (starta dator, inloggning, öppna program; öppna, namnge och spara dokument; utloggning, stänga av dator),
- funktionell användning av olika verktyg (ordbehandling, kalkyl, presentation, publicering, hemsidesprogram, CD-ROM, internet/intranet, bildredigering, digitalkamera, scanner, skrivare).

*

Vår vision är att *alla* skolor i Kungsbacka formulerar sina intentioner kring arbetet med medier i skolan, till exempel i sin lokala arbetsplan. Det är också önskvärt att man från skolledningshåll diskuterar vilka resurser och vilket stöd som behövs för att skolorna ska kunna uppfylla de mål läroplaner och kursplaner föreskriver.

Prinsessor och grodor *av Joakim Bång*

Som mediepedagog på en skola med elever från förskola till åk 6 får jag ganska ofta ta del av filmidéer och manus som handlar om att höra till eller att inte höra till.

I slutet av vårterminen 2002 blev jag indragen i ett arbete då några tjejer som gick sina sista veckor i sexan ville göra en film. Den skulle handla om Märta, en flicka som förgäves försöker att bli accepterad av det coola gänget i skolan men som blir hånad, retad och förnedrad. Gänget tycker att Märta är ful och töntig och då tycker resten av eleverna på skolan samma sak. När det i berättelsen ser som mörkast ut för Märta erbjuder hennes homosexuelle bror sin hjälp. Brodern och hans pojkvän är nämligen frisörer och de förstår vad som krävs för att bli vacker och eftertraktad. Efter Märtas lyckade förvandling får hon till slut också skolans "prins" och petar i och med detta ned coola gänget från deras position som populärast på skolan. Gänget får istället se allas blickar vändas mot Märta och hennes prins – som de själva sukta efter.

Kanske kan man tycka att denna historia är nedslående eftersom den skildrar hur det alltid är någon som ligger på topp på bekostnad av någon annan. Men manuset och den färdiga filmen tar inte egentlig ställning till vad som är rätt eller fel. Filmen anlägger istället en ironiserande ton genom att visa på och driva med beredskapen hos barnen i filmen att följa efter i det som för stunden anses vara rätt och inne. Flickornas berättelse om Märta belyser på ett (o)medvetet sätt allmänmännliga frågor om identitet och tillhörighet.

Flickorna gav sin tolkning av hur sociala mekanismer kan fungera när man går i sjätte klass. Begreppet tolkning i dess grekiska ursprung står för, "att tala", "att säga" och "att uttrycka". Att uttrycka något är en kombination av processer där individen strävar efter att försöka förstå och tolka meningsbärande mänskliga aktiviteter. Det var också vad dessa elever gjorde med sin berättelse, de gjorde sig till "utsägare" av sin verklighet.

Filmen *Märta och coola gänget* spelades in under ett par hektiska veckor i månadsskiftet maj-juni 2002. Tjejerna som kom med idén till filmen tog hjälp av några klasskamrater och de arbetade hårt och målmedvetet för att förverkliga sin historia som film. Arbetet med filmen utvecklade deras förmåga att identifiera sig med grupper och individer. De förmådde att ha ett ironiskt tilltal till det som vi i vanliga fall skulle kalla mobbning samtidigt som de berättade något viktigt om mobbning och om sin verklighet i skolan. Sensmoralen var inte att mobbarna skulle straffas, utan att man själv måste ha strategier – eller få hjälp att skaffa sig strategier – för att förändra sin situation. Arbetet med filmen blev ett sätt för tjejerna att undersöka olika förhållningssätt, att förstå sig själv och därmed andra.

Arbete med film och andra medier är viktigt i skolan. Kursplanerna för grundskolan talar om "ett vidgat textbegrepp" som förutom skrivna och talade texter innefattar bilder. Om man tänker på att ordet text betyder "väv", "betydelse" eller "meningsväv" så förstår man att det måste finnas plats för mer än bara tal- och skriftspråk när man talar om text.

Men ett arbete med filmskapande och medieproduktion erbjuder också möjlighet för eleverna att använda sig av de kunskaper, erfarenheter och upplevelser som de själva bär på – deras vardagsvetande. I skolan är vi allt för ofta dåliga på att se detta vardagsvetande som en resurs och en möjlighet i elevernas kunskapsutveckling. Metodik, tidspress och ett vuxenperspektiv på verkligheten stoppar många gånger barnens vilja att prova, känna och experimentera.

Ve det barn i de lägre åren som väljer att färglägga alfabetets G med tillhörande bild (G som i Groda) i rött, blått eller lila – grön är ju grodans färg! Eller? Grodkännaren vet ju att dessa amfibier varierar ganska mycket i färg beroende på art och tid på året. Vår vanliga vuxna bild av grodan är många gånger en ikoniserad bild av groda – alltså grön. Att låta grodan symboliseras av färgen grön underlättar många gånger vår kommunikation. Men det glömmet vi i mötet med sjuåringen när vi inte tillåter att grodan får ingå i en större meningsväv som inte enbart begränsas till färgen grön samt av ett kvackande läte (även vad gäller ljudet diskriminerar vi det stackars grodsläktet med att tillskriva djuret ett simpelt, just det, kouack).

Både barn och vuxna har ett stort register av kommunikationsförmågor. Problemet är att vi höjt *ordet* till kunskapens oinskränkta förmedlare och uttolkare. Men idag lever vi i ett samhälle där vi kommunicerar på fler sätt än med ord. Behovet av kunskap om vad som reglerar avbildandet och seendet är idag betydelsefullt då vår kunskap om världen allt mer organiseras och förmedlas via bilder. Synlighetens fördelning och förmedling har blivit allt viktigare för makthavare, näringsliv samt i våra identifikationsprocesser.

År 1992 skrev man i ett av läroplanskommitténs betänkande att, "en önskvärd förutsättning för en fungerande medieundervisning är att läraren känner engagemang för filmens och andra mediers möjligheter. En hållning som direkt eller indirekt underkänner den mediekultur som de unga omges av riskerar att ge en undervisning som misslyckas. Användning av medier som verktyg för förståelse och berättande måste få utrymme i undervisningen." (SOU 1992:94, *Skola för bildning*)

Idag tror jag att vi är på väg att närma oss detta mål i vår pedagogiska praktik, men det är ännu en lång väg att vandra.

Trots att vi lever i en tid som domineras av visuell kommunikation fortsätter vi i skolan att hävda att våra elever först och främst ska behärska tal- och skriftspråk innan annan kommunikationsträning kan bli aktuell. Jag tror att vi behöver omvärdera detta utifrån såväl våra kunskapsmål som vad det gäller elevernas personliga utveckling.

Frågar vi en annan människa om något så förväntar vi oss, lite tillspetsat, en berättelse. Redan hos små barn finns en vilja och en lust att berätta, uttrycka och förmedla. Vi i skolan borde låta lusten att berätta fungera som en drivkraft och en möjlighet för eleverna att utvecklas utifrån sina egna kvalitéer och personligheter. Arbete med film och andra medier inom ramen för ett vidgat textbegrepp kan vara ett sätt att hjälpa de unga att återerövra rätten till sina egna språk, rätten att vara barn och rätten till att bli lyssnad på.

Jag är glad att jag idag arbetar på en skola och i en kommun där mediepedagogiken ges plats och betraktas som viktig. Men det som avgör om vi lyckas med att utveckla arbetet är hur vi hanterar de utmaningar vi har framför oss. Vi behöver erövra tekniken. Vi behöver fler mediepedagogtjänster på skolorna. Men viktigast av allt är kanske att den pedagogiska personalen får möjlighet att uppleva hur estetiska läroprocesser, med stöd av medieproduktion, kan påverka och stimulera

elevens kunskapsväxt. Vi behöver pedagoger som själva får lov att utveckla sin förmåga att se, uppfatta, känna och uttrycka. Vi behöver dessutom politiker och tjänstemän som förstår att film- och mediepedagogik är viktigt, att det kostar pengar och att det mediepedagogiska utvecklingsarbetet måste ges sanktion i kommunala styrdokument.

Vi behöver gemensamt förstå att informations- och kunskaps-samhället, tillsammans med informations- och kommunikationsteknik, inte i första hand inte är synonymt med Microsoft, hårdvarustandard eller bandbred på uppkoppling. Det är innehållet i tekniken det handlar om. Förmågan att kunna kommunicera och att kunna avläsa andras kommunikation växer i växelverkan med förmågan att se och uppfatta mer av sin omgivning.

Det är kanske slutligen denna kunskap och insikt som gör att alla Märta i filmens värld får sina prinsessor och prinsar genom att våga kyssa sina olikfärgade grodor – och därmed erövra en helt ny värld.

Scen 5. Lyft blicken!

I ett modernt och ljust klassrum hörs ett koncentrerat mummel. Eleverna sitter i grupper och gör bilder och texter. Vi kan se att det handlar om starka känslor, mängder med röd färg används på stora ark. Den långhårige läraren, som vi nu vet heter Stefan, går runt bland eleverna. Några elever viftar ivrigt på honom: "Vi är klara!"

En videofilm sätts igång och på en tv-skärm visas slutbilderna i filmen Den röda ballongen, som klassen såg på biografen för några dagar sedan. Bilderna hjälper barnen att återskapa känslorna som biobesöket väckte. Stefan ser ut över klassen: "Och vad hände sen? Vill Emmas grupp börja?"

Januari 2002

Årets första arbetsmöte blir spännande. Två nya personer introduceras i arbetsgruppen, Eva Jungmark, kommunens IKT-strateg, och den nya kulturpedagogen, Pia-Mari Räihä.

Eva Jungmark, som varit ansvarig för ITiS-projektet i Kungsbacka kommun, borde givetvis ha bjudits in att delta i arbetsgruppen långt tidigare, men av olika skäl hade varken vi eller hon sett möjligheterna till samarbete förrän nu.

Kulturpedagogen Birgitta Olsson valde i januari 2002 att lämna Kungsbacka kommun för att på heltid ansvara för den regionala filmverksamheten Film i Halland. Hon kvarstår dock i arbetsgruppen. Ny kulturpedagog på Kulturförvaltningen är Pia-Mari Räihä. I hennes tjänst som kulturpedagog ingår också fortsättningsvis att på halvtid driva och utveckla arbetet med skolbio och filmpedagogik.

På dagordningen för mötet finns flera punkter. Vi behövde diskutera de reaktioner på utvecklingsarbetet vi hittills fått, men vi behövde också planera framåt. Projektets syfte var bland annat att ta fram en plan för samverkan mellan de tre förvaltningarna för kultur,

grundskola och gymnasieskola, men vi vet ännu inte hur det ska göras. Vi måste få igång en diskussion om kommunens mediepedagogiska utveckling med fler än bara pedagogerna. Vi behövde nå politiker och rektorer, men också tjänstemän på de berörda förvaltningarna.

Eva Jungmarks närvaro i arbetsgruppen gav nya tankar på hur film och andra medier skulle kunna flätas samman med kommunens och skolornas satsning på den nya informationsteknologin. Vi befann oss i ett mycket intressant läge eftersom Eva Jungmark precis stod i begrepp att skriva förslag till grundskolans och gymnasieskolans IKT-strategi där hon ville bredda synen på informationstekniken till att också omfatta film och andra medier. Eva Jungmark föreslog att det skulle finnas film- och medieansvariga lärare på varje skola som skulle ha detta uppdrag i sin tjänst. Dessutom fanns hos Eva en idé om resurspersoner för skolan i form av sju IT-handledare som skulle vara specialiserade på olika saker och där några skulle ha en inriktning mot film- och mediepedagogik.

Februari 2002

Gymnasiets representant, Gunnar Andersson, meddelar att han beslutat sig för att hoppa av arbetsgruppen. Trots att Gunnar Andersson fått i uppdrag av Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen att delta som representant för gymnasieskolan har han inte fått kompensation för tiden han lägger ned på arbetsmötena. Ingen ersättare skickas heller från förvaltningen och dialogen bryts därmed med gymnasiet.

Vi inser att Gunnar Anderssons roll i arbetsgruppen varit oklar för alla parter. Gunnar hade varit viktig i arbetsgruppen eftersom vi behövde hans kunskap om rörlig bild och mediepedagogiskt arbete i skolan. Samtidigt saknades en representant från förvaltningen. Eftersom Gunnar arbetar som lärare i skolverksamheten hade han få möjligheter att diskutera och förankra arbetsgruppens frågor hos sin förvaltning eller hos sin nämnd. Vi lärde oss en enkel och självklar sak, personerna i en arbetsgrupp måste ha möjlighet att nå och föra dialog med dem de representerar.

På förhandsvisningarna till skolbiofilmerna tar vi några minuter och berättar om vårt arbete. Vi passar på att erbjuda oss att komma ut till skolorna och göra en inspirationsträff. Vi får genast napp hos några skolor.

Producent och konsument *av Eva Jungmark*

Att ungdomar gärna och ofta använder den nya informationstekniken märks på flera sätt i vårt samhälle, något som också borde synas och diskuteras i skolan. I Kungsbacka betraktas arbete om och med medier som en angelägenhet för skolan och därför har vi satsat på kompetensutveckling för den pedagogiska personalen kring IT, rörliga bilder och mediernas språk.

När vi talar om vårt förhållande till film och andra medier kan det handla om hur vi tar till oss film och medier och hur aktiva eller medvetna vi är som konsumenter. Det kan också handla om hur vi hanterar bildspråket och tekniken när vi själv skapar – som producenter. Framför allt handlar det om syntesen av att vara konsument och producent, det viktiga samspelet där kreativitet och tolkning möts.

Film- och mediepedagogik i skolan ryms inte i ett ämne eller inom ett tema. Vår utgångspunkt är att medierna är ett ansvar för alla som arbetar i skolan.

Medierna, och populärkulturen, spelar en viktig roll i samhällsdebatt och opinionsbildning, till exempel i rapporteringar från konflikter såsom kravallerna i samband med EU-toppmötet i Göteborg, rapporteringen från Kuwaitkriget eller Irakkriget – där opinionen svängde beroende på vad som rapporteras och vilken aktör som förmedlade rapporten.

Som konsument funderar vi kanske inte alltid över vilket syfte producenten har haft och vilka val producenten gjort för att presentera ett innehåll. Andra val vid redigeringen av till exempel ett nyhetsinslag hade förmodligen gett ett något annorlunda budskap. Som konsument finns risken att vi inte kritiskt frågar oss varför och hur medierna presenterar sitt innehåll. Hur används mediets uttrycksmedel? Vem producerar? För vem? I vilket syfte? Dessa och andra frågeställningar kan ge bra och utvecklande diskussioner i skolan. Eleverna kan genom dessa diskussioner komma närmare en förståelse för mediernas

beskrivningar av komplexa situationer – där det inte finns några absoluta sanningar.

I Kungsbacka har vi valt att satsa på kompetensutveckling av lärarlag. Kompetensutvecklingen utgår från att lärarna själva får prova på att skapa med medier, det vill säga vara producenter. Ett viktigt inslag i kompetensutvecklingen är att ge lärarna möjlighet att diskutera frågan om varför vi ska arbeta med medier i skolan.

En relativt stor del av det som eleverna traditionellt producerar i skolan består i att utföra sådant som eleverna blivit tilldelade eller förelagda. Den övervägande delen av det elevproducerade materialet är textbaserat. Ibland finns det bilder, men de har ofta som uppgift att illustrera något innehåll i texten. Mycket sällan är bilden den främsta informationsbäraren.

För flertalet elever ger framställningen av filmer eller andra medieprodukter ett ökat engagemang i skolarbetet. Det kräver kreativitet och att man som elev blir aktivt delaktig. När eleverna producerar film ställs de inför många val som påverkar det slutliga resultatet. Att diskutera olika val, med lärare, med andra elever, eller fundera själv, ger en mediekunskap som utvecklar skapandet, seendet och tolkningsförmågan. Som konsument kan man vara mer deltagande och aktiv om man också är bekant med produktionsprocessen. Och som producent kan man utvecklas att bli mer driven att kommunicera och reflektera över sitt eget innehåll.

Scen 6. Ny luft!

En solig vårdag på en av Malmös gågator. I de stora planteringskrukorna har knopparna börjat visa sig och utanför Åhléns står en man och ropar med hes stämma: "Köp de hemlösas tidning! Köp de hemlösas tidning!"

Den långhårige läraren, Stefan, styr stegen mot BioPalatset tillsammans med de två kvinnliga kollegorna vi tidigare såg i lärarrummet. Över axeln har alla tre tungt lastade svart-vita väskor med texten "Skolbio – Ibland räcker klassrummet inte till". Utanför biografen stannar de till och går hastigt igenom dagens schema i BUFF:s programtidning, men när Stefan kastat en hastig blick på klockan rusar de in i biomörkret.

Mars 2002

Två möten senare är Gunnar Andersson tillbaka i arbetsgruppen. Inget har egentligen förändrats men han ansåg personligen att det vi sysslade med var allt för viktigt för att han skulle kunna stå utanför. Även om vi är glada över att Gunnar åter finns med i arbetsgruppen oroar vi oss över kommunikationsproblemen med Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen. Projektet byggde på en samverkan mellan tre förvaltningar, men bara Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen är aktiva i arbetet.

Under våren fortsätter vi att träffa lärare genom att resa ut till olika skolor för att berätta om utvecklingsarbetet. Vi möts av ett stort intresse men upptäcker att det finns en okunnighet om de nya skrivningarna i grundskolans kursplaner, om vad som krävs av skolan och om hur man kan jobba med film och andra medier i undervisningen.

Vi ser att det finns behov av ett nätverk för mediefrågan i skolan, uppbyggt på samma sätt som nätverket för skolbioombuden. Med ett ombud på varje skola, som informationslänk, inspiratör och huvudansvarig för de mediepedagogiska frågorna på sin skola, skulle dialogen

mellan skolor och förvaltningar kunna förbättras och stärkas. Vi börjar skissa på hur vårt nätverk ska se ut och hur man kan etablera det.

Vi lämnar Kungsbacka för att möta våren och delta i BUFF – Barn- och ungdomsfilmfestivalen i Malmö. Vi blandar vilt mellan dokumentärfilmer, spelfilmer, workshops och föreläsningar. Mellan allt matnyttigt minglar vi omkring och träffar andra som arbetar med skolbio eller mediepedagogik i kommuner runt om i Sverige.

Den 15 mars 2002 besöker vi Svenska Filminstitutets skolbiodag som årligen anordnas i Malmö under BUFF. Dagen har ett gediget föreläsningsprogram med stor bredd som ger oss många nya idéer. Störst intryck gör Julia Granath från Film i Skåne. Hon hade tidigare arbetat på Film Stockholm där hon introducerade en enkel och pedagogisk modell för filmskapande, kallad digital storytelling, som hon hämtat från San Francisco i USA där metoden föddes 1993. Till Sverige kom konceptet 2000 via föreningen digitalbridge. Film Stockholm kallar i sin lärarhandledning metoden för *Digitala historier*.

Digital storytelling är en metod som inte kräver avancerad teknik eller dyra programvaror. Metoden går ut på att man blandar rörliga bilder med inscannade stillbilder som man redigerar ihop med en inspelad speakertext som man själv läser in. Redan små barn i förskolan behärskar metoden. Det handlar om att strukturera och visualisera en liten historia och för detta finns ett antal punkter som en hjälp på vägen.

Vi kände omedelbart att detta var en metod som vi gärna ville ta med hem till Kungsbacka. Eftersom metoden kombinerar informations-teknik, dramaturgi och rörliga bilder tyckte vi att den var perfekt att erbjuda som kompetensutveckling till lärare i kommunen.

Vi är inte ensamma om att bli förtjusta i metoden. Sture Sandh, rektor från Kungsbacka, besöker också skolbiodagen där han lyssnade till Julia Granath. Några veckor senare lämnar han in en skrivelse till Förskole- och grundskoleförvaltningen med förslag på en samordnad heldagsutbildning i film och filmskapande för alla lärare under studiedagarna i augusti.

Tillbaka i Kungsbacka försöker vi få tag i Julia Granath eller någon annan som skulle kunna komma till oss och berätta mer om digital storytelling. Vi får kontakt med Lotti Fred på Film Stockholm och vi engagerar henne för att göra en föreläsning där hon presenterar metoden på biografen inför våra lärare.

Vi blir inbjudna till kulturnämndens sammanträde där vi får redogöra för vårt arbete. Det känns viktigt att möta och stimulera politikerna. Vi berättar om det entusiastiska gensvar vårt arbete mött bland lärare på skolorna. Politikerna är uppmuntrande och positiva.

April 2002

Lotti Fred kommer till en fullsatt biografialong. Vi har blivit nedringda av lärare som vill anmäla sig till kvällen och vi fick neka nära hundra lärare att komma. Lotti Fred visar filmexempel och berättar om de olika elementen i digital storytelling. Kvällen avslutas vid elvatiden efter att vi också har hunnit se en hemlig film tillsammans. (Vi kan så här i efterhand avslöja att det var *In the Bedroom*.)

Gensvaret på presentationen av digital storytelling är övervägande positivt. Några pedagoger tycker att metoden är allt för enkel, vilket visar på att det finns en stor skillnad i hur mycket lärarna på skolorna arbetar med rörliga bilder. Några kan ingenting, många kan lite och några få kan mycket. Redan nästa dag ringer lärare till oss och vill lära sig metoden för att sedan arbeta med den i undervisningen.

Både enkäten och engagemanget under Lotti Freds föreläsning visade att lärarna hade ett stort behov av kompetensutveckling kring film och andra medier. Men steget till att kunna erbjuda lärarna det de efterfrågade kändes långt. Framför oss fanns en rad praktiska detaljer som måste lösas. Det handlar om hur de eventuella kurserna ska finansieras, om utrustning att arbeta med, lokal att vara i – och var ska vi finna kursledare? Och vilken grupp av lärare är det vi i första hand ska vända oss till?

Vi diskuterar hur vi ska arbeta med kompetensutveckling. Till en början vet vi bara att vi vill bredda kompetensen i stort och nå så många lärare som möjligt. Om vi riktar oss till flera lärare på samma skola innebär det att de efter kompetensutvecklingen kan hjälpa och stödja varandra i ett fortsatt utvecklingsarbete på skolan. Att ge lärare från olika årskurser och ämnen samma mediepedagogiska kompetens skulle kunna borga för att samarbeten ökar över ålders- och ämnesgränser.

Idén om ett nätverk för medieansvariga lärare börjar ta form, fortfarande dock bara i våra tankar. Att få medlemmar till ett nytt nätverk i skolans hårt pressade värld innebär att man måste göra

deltagandet till något positivt och givande. Det får inte kännas som ytterligare en tung ryggsäck att förvalta. Därför ville vi bjuda alla lärare i det nya nätverket på en inspirerande och upplyftande heldag. Det skulle bli en dag som innehöll det mesta i form av föreläsningar, genomgång av teknik, information och diskussioner.

Denna heldag ska äga rum i maj. Vi bokade en stor konferenssal med utsikt över havet på Löftadalens folkhögskola, som ligger några mil utanför Kungsbacka. Vi beställer material att dela ut till lärarna som deltar under dagen. En viktig bok, som vi ville att alla skulle få, var *Piteåmodellen – när eldsjälarna gjort sitt!* som vi beställde gratis från Vårdsskildringsrådet. I boken berättar Kristina Hansson om det mediepedagogiska utvecklingsarbetet i Piteå. Också Svenska Filminstitutet hade användbart material som vi beställde hem inför vår planerade heldag på Löftadalens folkhögskola.

Men först måste vi träffa rektorerna och erbjuda dem att skicka en lärare på vår kompetensutveckling gratis, mot att samma person får uppdraget att bli kontaktperson i vårt mediepedagogiska nätverk. När en rektor utser en representant från skolan till ett nätverk ger det både nätverket och den utsedda personen viss dignitet och status. Det handlar om ett förtroendeuppdrag, om möjlighet att påverka och om möjlighet att ta del av och sprida information.

Kjell Gisslin hade under hela vårterminen försökt ordna så att vi skulle få möta och presentera vårt arbete inför förskolans och grundskolans alla rektorer, vilket inte var helt enkelt. Rektorerna samlas några timmar någon gång varje månad till rektorskonferens och deras schema är ofta mycket pressat. Men så, äntligen, en förmiddag i april står vi där i en aula, litet nervösa men mest upprymda.

Under den halvtimma vi får till vårt förfogande vill vi göra en riktigt oemotståndlig presentation för det sextiotal rektorer som närvarar. Vi har gjort en power point-presentation där vi leker med bilder och teman ur filmen *Gudfadern* samtidigt som vi redogör för vårt arbete och vad det syftar till. Vi avslutar med att nämna att rektorerna i egenskap av skolledare har ansvar för att lyfta in mediepedagogiken i skolverksamheten. Sedan ger vi dem "ett erbjudande de inte kan motstå". Vi ber dem utse och skicka en person på gratis kompetensutveckling under en dag på Löftadalens folkhögskola. Den person som utses ska sedan ges mandat att vara mediepedagogiskt ombud på sin

skola. Vi bjuder på dagen och rektorernas motprestation blir att bjuda sina representanter på tiden – och vi lovar att utveckla nätverket för de medieansvariga.

Responserna är positiv, kanske utgör vi ett intressant avbrott i rektorernas vardag. Men vi märker att det finns en bred uppslutning genom nickande bifall, "Javisst, det där är viktigt". Det är möjligt att det finns rektorer som tycker annorlunda, men ingen vill verka bakåtsträvande, negativ eller ställa sig utanför.

Maj 2002

Vi får in namn på kontaktpersoner från de flesta skolor. På några få skolor misslyckas vi att få en representant namngiven av rektor. Vi går då in via våra egna kanaler, skolbioombuden, och snart kommer namn också från dessa skolor. I arbetsgruppen ser vi dagen på Löftadalens folkhögskola som ett viktigt avstamp och det känns spännande att få varje enskild skolas syn på vad de förväntar sig av oss.

Vi vill också dra nytta av de skolor i kommunen som redan har etablerat ett fungerande mediearbete, så att de kan inspirera andra genom att dela med sig av sina erfarenheter.

Nätverksdagen på Löftadalen börjar ta form, olika föreläsare och demonstratörer av teknisk utrustning bjuds in, lunch beställs. För att stämna av upplägget bjuder vi in några lärare med mediepedagogisk erfarenhet och ber om deras hjälp att utforma dagen på Löftadalen.

Eva Jungmark har som ordförande i Göteborgsregionens nätverk för skol- och IT-ansvariga förlagt ett möte i Kungsbacka. Vi får presentera vårt arbete för 25 stycken IT-strategier från olika kommuner i Göteborgsområdet och möts av stort intresse. Det tycks som om det är rätt ovanligt att koppla ihop IT-satsningar med filmskapande och skolbio, ofta vet man kanske inte vad som görs inom dessa områden i sin kommun. En av deltagarna utmanar de andra att ta reda på hur man arbetar med mediepedagogiska frågor i sina respektive kommuner och om det finns personer man som IT-ansvarig kan samarbeta med för att utveckla mediearbetet. Vi upplever att vårt möte med IT-strategerna kan vara det första av flera, här finns det utvecklingspotential.

Närbild: Digital Storytelling

Vi i Kungsbacka blev attraherade av metoden digital storytelling för dess enkelhet. Vi kände att metoden kunde hjälpa lärare och elever utan tidigare teknikvana att relativt lätt komma igång att göra egna filmer. Metoden lockar fram personliga små filmer som nästan alltid blir mycket vackra och njutbara att ta del av. Vi anpassade metoden för de behov vi hade, så detta är vår tolkning av digital storytelling.

Den pedagogiska metoden multimedialt historieberättande (digital storytelling) bygger på en personlig berättelse. Man arbetar multimedialt vilket innebär att den färdiga filmen innehåller olika former av medieinnehåll. Berättelsen, som läses in av berättaren, ligger som grund för handlingen i filmen.

Speakertexten illustreras av bilder, såväl rörliga bilder som stillbilder. Berättelsen kan också kompletteras med till exempel texter, musik och animationer.

Det vanligaste är att filmerna berättas i jag-form, vilket gör att publiken lättare kan identifiera sig med berättaren och leva sig in i berättelsen. Man kan givetvis berätta om någon annan, men tanken med digital storytelling är att tekniken kan hjälpa var och en att berätta "sin historia" genom att finna sin röst och sitt uttryck. Därför är det bra om berättelsen är subjektiv. Om filmen liknar ett referat med bilder till är det också mycket svårare att fånga eller intressera publiken.

Digitalt historieberättande består av sju element

1. *Poäng*. Med poäng menas det meddelande eller budskap som berättaren vill förmedla med sin historia. Vad är kärnan i det du vill berätta? Vad är meningen med din film?

2. *Dramaturgi*. En bra historia bygger upp en spänning som gör att vi sitter kvar och lyssnar till slutet. Historien etablerar ett begär i början som vi måste få tillfredsställt.

3. *Känslomässigt innehåll.* Om en berättelse gör oss emotionellt berörda kan vi lättare ta till oss budskapet och leva oss in i historien.

4. *Berättarröst.* Berättelsen ska bäras fram av rösten. Med hjälp av den egna rösten kan du förmedla ett djupt budskap och få en närhet till publiken.

5. *Ljudillustrationer.* Kraften hos en ljudillustration är stor. Musik eller andra ljudillustrationer kan i sig själv skapa stämning i en film. Musiken bör dock vara motiverad, stor risk finns att man dränker både berättelse och röst!

6. *Disposition.* Var inte allt för övertydlig med bilderna. Bilderna måste få komplettera berättelsen inte konkurrera. Släpp loss fantasin!

7. *Tempo.* Tempot är viktigt för berättelsen och avgörande för att publikens intresse hålls vid liv. Laborera gärna med tempo genom klipp, ljud och musik.

Digital storytelling visade sig vara en bra nybörjarmetod och i Kungsbacka har vi fått starkt gensvar från både lärare och elever.

Den tekniska utrustningen är inte heller så krävande. Förutom en dator behöver man ett enkelt redigeringsprogram, en scanner och en digital videokamera eller stillbildkamera.

När vi arbetat med den här metoden har vi sett att lärare gjort väldigt olika typer av filmer. Franskläraren har gjort en film på franska, lärare i historia har gjort ett historiskt porträtt, ja alla lärare har provat metoden utifrån det uppdrag eller område man arbetar med i skolan. Vi har många gånger blivit förvånade över hur olika filmerna blir och vilka fiffiga lösningar lärarna presenterar.

En nackdel med metoden är att man behöver datorer till alla deltagare i gruppen. Man kan givetvis planera så att deltagarna förbereder sina filmer för att sedan redigera och ljudlägga filmerna vid olika tider. I ett klassrum har man möjligheten att planera in andra aktiviteter medan datorerna är upptagna.

Ett brev från Sture Sandh

Kungsbacka 3 april 2002

Till Verksamhetscheferna
vid för- och grundskola i Kungsbacka kommun

Förslag till studiedagssamordning

Då kommunen är i process att revidera skolplanen och på ett mer tydligt sätt än tidigare betona kulturens roll i undervisningen, skulle jag vilja att verksamhetscheferna beaktade mitt förslag till studiedagssamordning.

Kulturen, och inte minst film och media, spelar idag en allt större roll i våra elevers vardag och många kommuner satsar därför mer medel och målinriktat för att nå ut till lärare och elever med läroplanens och kursplanens mål. I den nya skolplanen för Kungsbacka kommer film och media att skrivas in och betonas mer än tidigare. Paradoxalt nog är det i en tid då Kungsbacka drar in bokbussar och begränsar bibliotekstider!

Nu är det ju så att det är en sak att skriva i planer och styrdokument, men hur får man en bra spridning på innehållet och framför allt, hur får man lärare att ta till sig de nya riktlinjerna i det praktiska arbetet?

Vi har otaliga bevis på att det ibland är en eftersläpning som är enorm och vissa styrdokument hinner bli gamla innan pedagogerna omkring oss tagit dem till sig. Kan vi vara säkra på att alla kan sin skolplan och även de bakomliggande dokument som skall styra arbetet?

Sedan ett antal år tillbaka har vi i Kungsbacka en fortbildnings-situation där varje skola/pedagogisk enhet själv bestämt innehåll och

form för personalens fortbildning. Är detta alltid av godo eller kan man tänka sig att vid vissa tillfällen göra gemensamma satsningar?

Kanske kan man dela in kommunen i större områden och samköra fortbildning och skapa "workshops" för lärarna för att på så sätt ta tillvara föredragshållare på ett bättre sätt än idag? Skulle man på detta sätt få ut mer av satsade pengar?

En effekt av ovanstående skulle dessutom vara att lärare från olika skolor kunde komma samman och på ett enkelt sätt få ett forum för pedagogisk debatt.

Jag själv har fungerat som handledare inom ITiS sedan starten 1999 och funnit att det finns ett mycket stort behov hos lärare att komma samman för just pedagogisk debatt. Det framkommer mycket tydligt vid utvärderingar av seminarieserien inom ITiS att det många gånger tycks vara en av de bästa delarna med hela utvecklingsarbetet.

Pedagogisk litteratur i lagom långa artiklar ger ett bra underlag för samtal, som sedan leder till utveckling av den egna lärargärningen. Just mötet med andra lärare från olika skolor ger troligen bättre utveckling än att bara samtala med kollegor som man ser varje dag under året.

Förslag: Samordna en av studiedagarna i augusti i lagom stora geografiska områden och välj tema för dagen, till exempel film och media. Skapa detta forum för utveckling och utvärdera sedan hur lärare införlivar det i undervisningen på respektive skola.

Om det faller väl ut skulle jag mycket väl kunna tänka mig att utöka med en gemensam dag under junidagarna följande år. Varför inte ha två dagar per år i framtiden?

Mvh

Sture Sandh

Vik. Rektor

Fjärås-Bräckaskolan

Scen 7. Heldag för medieansvariga lärare

Löftadalens folkhögskola i Åsa, vackert belägen på klipporna som sluttar ner mot havet. Vi kliver in och går upp för en trappa mot ett konferensrum där ena väggen utgörs av stora fönster mot havet. Cirka femtio personer surrar runt, det är skolfolk, rektorer, föreläsare och andra inbjudna gäster. Vad dagen kommer att innebära är ännu lika oförutsägbart som havets krusningar men det ligger förväntning i luften. Bland ansiktena känner vi igen Stefan som står och bläddrar i en bok. Han får en dunk i ryggen och tittar upp. "Såklart att man hittar dig här!" Kvinnan framför honom ler stort. Han ler tillbaka.

16 maj 2002

Fyllda av viss nervositet och förväntan tar vi oss till den vackra folkhögskolan i Löftadalen. Det vimlar av folk, en del skolor har skickat fler än en representant. Vi har också bjudit in gäster som kultursekreterare Ingrid Höglind och Utbildningsradions pedagog Anders Hjort. Birgitta Olsson och Kjell Gisslin finns på plats. En tjänsteman från Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen är inbjuden men kunde inte komma. Vi är ungefär femtio personer. Det känns pirrigt och mycket roligt.

Vi inleder morgonen med en kort presentation där vi berättar om vårt arbete och om innehållet under dagen. Därefter lämnar vi över till lärarna som snabbt kommer igång med diskussioner. Vi delar in oss i mindre grupper för att få igång bikupesamtal. Vi har i förväg gjort en gruppindelning så att deltagarna blandas på ett bra sätt. Vi vill till exempel att landsortskolans lågstadielärare och tätortsskolans högstadielärare ska få chans att träffa varandra.

Vi ger grupperna några punkter att utgå från för att få igång samtalen om mediearbetet i skolan. Dessa punkter rör framför allt kompetensutveckling, nätverk, samverkan, hur man kan utveckla

samsynen i kommunen samt de lokala arbetsplanerna. Vi märker snabbt att lärarna har ett stort behov av att ta del av varandras erfarenheter.

Vi lyssnar till en föreläsning av Daniel Brodén, doktorand i filmvetenskap vid Göteborgs universitet, som talar om bilden av terrorism i populärfilm. Anders Hjort från Utbildningsradion presenterar deras satsning med tre olika tv-serier i mediekunskap: Mediedjungeln, Ramp – om medier och Flimmer och brus. Till sist kommer två representanter från ett dataföretag och demonstrerar ett redigeringsprogram.

Vid dagens slut gör vi en gemensam sammanfattning av de tankar och idéer som kommit upp. Det blev en lyckad och härlig dag där vi på ett bra sätt lyckades varva trevlig samvaro över fika med verksamhetsutvecklande diskussioner och rena föreläsningar.

Juni 2002

När slutet på vårterminen närmar sig är vi lite fundersamma. Vissa saker har gått fortare än vi trott eftersom vi fått arbeta i ett härlig bejakande klimat. Det fanns ett behov hos lärarna av både utbildning och forum för diskussion. Vi diskuterar hur vi ska utforma lärarnas kompetensutveckling; det känns som om den fortsatta utbildningsinsatsen är en förutsättning för resten av utvecklingen.

Vi vill hitta ett sätt att höja grundnivån på lärarnas mediepedagogiska kompetens. Om vi kan höja mediekompetensen hos lärarna och ge dem möjlighet att själv rent praktiskt få göra film, skulle fler lärare våga ställa krav på sina verksamhetsledare.

När vårterminen är slut är också de särskilda projektpengarna slut. Det innebär att den halvtidstjänst som finansierats av projektpengar inte längre existerar. Att sluta arbetet nu, eller låta arbetet gå över enbart på Kulturförvaltningen, känns som ett rejält steg tillbaka. Går det att undvika att stoppa den process som vi satt igång?

Förskole- och grundskoleförvaltningen inser värdet av att driva detta projekt som allt mer är på väg att övergå till en verksamhet. Kjell Gisslin lyckas omprioritera i sin budget och ordnar fram pengar till ytterligare en termin, vilket betyder att Lotta Lundbergs tjänst förlängs och utökas. Tjänsten blir nu på halvtid istället för på 25%, vilket vi tidigare gjort underverk med. Vi andas tillfälligt ut och kan börja planera inför höstens arbete.

Närbild: Diskussioner på Löftadalen

Det som framkom vid diskussionerna med lärarna under vår dag på Löftadalens folkhögskola utgör ett viktigt underlag för arbetsgruppens fortsatta arbete. Här sammanfattar vi under fyra rubriker vad lärarna sa i bikupesamtalen och i de större diskussionerna vi hade under dagen.

Om verksamhetsplan och arbetsplan

- Man måste se film och andra medier som ett redskap och en resurs i alla ämnen.
- Varje pedagogisk enhet måste ha en policy när det gäller det mediepedagogiska arbetet, just för att undvika att verksamheten hänger på en enskild individ. En arbetsplan för denna verksamhet bör således utverkas på varje skola.
- Skolans styrdokument, som ju också innefattar Kungsbacka kommuns skolplan, måste precisera arbetet med film och andra medier i skolan.
- En röd, mediepedagogisk tråd ska löpa genom hela skolgången. Att specificera exakt innehåll för olika åldrar behöver dock inte göras. Vissa saker ska vara genomgående och återkommande (som skolbiobesök, kritisk granskning av olika medier, analys av film etc.).
- En verksamhetsplan ska visa hur vi kan jobba med film och andra medier i skolan för att nå de mål som läroplaner och kursplaner ställer upp. Den måste visa vad vi behöver för att kunna uppfylla dessa mål i form av utrustning och kompetens.

Om kompetensutveckling

- Kompetensutveckling måste ges för att höja den allmänna kompetensen. Det kan till exempel handla om att erbjuda en "grundkurs", där det mest grundläggande förmedlas, och en "fördjupningskurs". Det ska ges tillfälle till såväl praktiska som

teoretiska moment. Lärarna måste själva få "prova på" de metoder de förväntas använda.

– Man kan anordna inspirationsdagar för lärarna. Det borde finnas en samordning av studiedagar och annan kompetensutvecklingen i kommunen.

Om resurser, teknik, tid och pengar

– Det är av största vikt att det finns utrustning och kompetent personal tillgänglig på varje pedagogisk enhet.

– På varje skola måste det finnas en tekniskt och pedagogiskt medieansvarig person, kanske någon som är kopplad till den IT-ansvarige. Det bör också finnas en "basutrustning" med såväl kameror som redigeringsutrustning att tillgå.

– Den mediekunniga personal som finns idag måste värdesättas. Till exempel ska den medieansvariga vikaresättas vid frånvaro. Denna person får inte bara ses som en extra resurs och eventuell slasktratt för stökiga elever.

– En lokal mediebus skulle kunna utgöra ett komplement till den fasta utrustning som bör finnas på varje skola. Film och andra medier ska ju inte "bara" vara något extra kul som inträffar vid enstaka tillfällen, utan ett verktyg och en resurs i den vardagliga verksamheten. Mediebussen skulle dock kunna resa runt till skolorna vid speciella projekt och finnas tillgänglig för såväl elever som personal.

Om nätverk och samverkan

– Man kan ha en initiativbank för inspiration där man delar med sig av idéer, upplägg, litteraturtips och så vidare på det gemensamma intranätet.

– En nätverksgrupp bestående av en representant från varje skola i kommunen bör träffas en halvdag eller en heldag per termin. En mer geografiskt närliggande "undergrupp" kan träffas med tätare intervall. Dessa träffar skulle kunna ligga på den konferenstid som samtliga skolor i kommunen har på onsdagar (mellan klockan 15.00-16.00). Eventuellt bör dessa träffar ligga fast och ske "rullande" på de olika skolorna.

- Nätverksgruppen ska kunna ge deltagarna inspiration, det ska vara ett tillfälle att utbyta tankar, erfarenheter och idéer. Borde finnas möjlighet att besöka varandras skolor och för inspiration.
- En samverkande grupp, typ den existerande arbetsgruppen, bör finnas kvar för att samordna, tipsa och ge stöd.
- Den specialkompetens i kommunen som finns idag i form av de två anställda mediepedagoger skulle kunna hålla utbildningar för lärare ute på skolorna.
- Man bör inventera kompetensen på skolorna för att kunna utnyttja den kompetens som kommunen redan idag besitter.
- Gemensamma workshops för deltagare i nätverket där såväl inbjudna gäster som nätverksdeltagare själva kan dela med sig av sina kunskaper skulle kunna utgöra ett återkommande inslag under läsåret.
- Det projektrum i på intranätet som kallas Learn Loop kan utgöra en möjlighet för att lägga ut aktuella tips på såväl filmer, artiklar, litteratur som intressanta webbadresser.
- En lokal filmfestival med elevproducerade film skulle kunna inspirera och peppa många elever. Skolorna skulle kunna ha egna festivaler, där till exempel det bästa bidraget gick vidare till en kommunal videofestival på biografen Saga.
- Det finns möjlighet att visa elevfilmer innan skolbion eftersom det numera står en storbildsvideoprojektor på biografen som ger en hyfsad bild, mycket enkelt och alldeles gratis.
- Genom Learn Loop på intranätet bör man enkelt kunna hitta adresser för att publicera filmer på webben eller sprida och offentliggöra andra medieproduktioner.
- Låt eleverna själva ta ansvar för film- och medieintresset genom att upp frågorna på elevråd. Delaktighet helt enkelt.

Hinder och möjligheter *av Kjell Gisslin*

En dag låg de framför mig på skrivbordet, de reviderade kursplanerna för grundskolan. Med dem kom det vidgade textbegreppet som bland annat innebär att skolan måste förhålla sig till att även bilden utgör en stor del av vårt kommunikationssystem.

I Kungsbacka hade skolorna under många år haft förmånen att ta del av en väl fungerande skolbioverksamhet i Kulturförvaltningens regi. Kulturförvaltningen hade byggt upp ett nätverk av skolbioombud och fått igång ett intresse som var så stort att filmkurserna och filmseminarierna, som Kulturförvaltningen bjöd på, alltid var fulltecknade.

När sedan Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen våren 2001 gemensamt tog beslut om ett utökat samarbete mellan skola och kultur fanns det en god grund för samverkan. De två förvaltningscheferna utsåg sina respektive kontaktpersoner, Birgitta Olsson för kultur och mig för skolan. Under våra första möten, där vi förutsättningslöst bollade idéer och tankar, insåg vi att det fanns mycket som vi skulle kunna göra, utveckla och uppnå. Vi såg en mängd spännande möjligheter, utökad skolbioverksamhet, medieverkstäder, kompetensutveckling, personalutveckling, samarbete över ämnesgränser, elevdelaktighet, kritiskt analytiskt tänkande, stärkt självförtroende. Men inom mig hade jag en dock en stilla undran. Skulle jag våga se möjligheterna eller bara hindren?

Hinder finns det gott om, först och främst de ekonomiska. Vem skulle betala för medieverkstäder, kompetensutveckling och förbrukad eller förstörd teknik? Vem skulle kompensera de geografiskt perifera skolorna för deras höga kostnader för att bussa eleverna till och från biograf eller medieverkstad i den centrala staden?

Pedagogiska och organisatoriska hinder fanns det också gott om: lektioner som går bort, brist på kompetens. Kanske var det bara bildläraren som kunde detta med rörliga bilder och mediers språk? Kanske fanns det en ovilja till samarbete och en rädsla för det obekanta bland

pedagogerna? Och vem ska på sikt ta ansvar för att utveckla de mediepedagogiska frågorna?

Men om jag betonade hindren skulle vi inte kunna följa läroplanernas och kursplanernas intentioner. Vi skulle inte ge eleverna en undervisning anpassad till dagens och morgondagens teknik och samhälle. Inte heller skulle vi tillvarata möjligheterna att låta eleverna själva utveckla ett kreativt arbetssätt och vi skulle inte heller underlätta ett tematiskt och samarbetsinriktat arbetssätt. Vi skulle helt enkelt stå och stampa på samma ställe och skillnaden mellan skolorna skulle öka beroende på om det råkar finnas engagerade lärare på skolorna eller inte.

Trots alla hinder jag såg torna upp framför mig kunde jag inte dra ner rullgardinen. Vi var tvungna att tänka framåt genom att utgå från skolans vardag och hur man skulle kunna lyfta in arbetet med film och andra medier där.

Vi började med att inventera vilken plattform vi skulle kunna lyfta ifrån. Vi hade politikernas och förvaltningarnas stöd, en arbetsgrupp, en uppskattad skolbioverksamhet, en väl fungerade verksamhet med film- och teaterombud, många engagerade pedagoger i skolorna och ett stort sug efter kompetensutveckling bland pedagogerna.

Men vi ville också få veta hur det såg ut i Kungsbacka. Vi beslöt därför att göra en mediepedagogisk inventering på skolorna. När vi sedan hittade ett fruktbart samarbete med Eva Jungmark, kommunens ITiS-samordnare, och fick en positiv respons från verksamhetschefer samt rektorer kändes det som om vi var på rätt väg. Sedan hände det mycket samtidigt, nätverk hade utvecklats, en medieverkstad startades och intresset för kurserna var över förväntan. Allt gick i ett rasande tempo. Och plötsligt tog projektet och pengarna slut.

Kunde vi verkligen sluta här? Om vi vore tvungna att ta en paus skulle vi tappa tempo. Nej! Det fanns bara en väg. Framåt.

När jag vid denna tidpunkt beskrev projektets utveckling för grundskolans verksamhetschefer och rektorer för att höra om deras syn på vårt arbete, förklarade de direkt att de ville ha en fortsatt verksamhet. Mitt förslag var att inrätta en centralt placerad mediepedagog på en halvtidstjänst. Vad jag ville undvika var att det mediepedagogiska ansvaret på skolorna läggs på ideella eldsjälar och att allt rinner ut i sanden när dessa inte längre orkar eller försvinner. Till min stora glädje

var rektorerna överens om att, åtminstone under två år, avsätta pengar centralt för att garantera den fortsatta utvecklingen.

Men allt har naturligtvis inte gått smärtfritt. Istället för en gemensam skolförvaltning för grundskolan och gymnasiet har vi i kommunen delat ansvaret för skolan i en Förskole- och grundskoleförvaltning och en Gymnasie- och arbetslivsförvaltning. Detta lede till att det uppstod en del kommunikations- och informationsproblem under projekttiden. Skillnaden i hur man prioriterade dessa frågor på förvaltningarna blev stor när en gymnasielärare blev representant för Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen. En centralt placerad tjänsteman i daglig kontakt med såväl politiker som förvaltningschef och rektorer skulle ha underlättat arbetet när olika frågor behövde förankras. Istället har viktig information stannat på vägen och diskussionen mellan förvaltningarna uteblev. Här fanns även vissa fackliga synpunkter som inte var fruktsamma för projektets utveckling.

Ibland förundras jag över vad som gjorde att vi lyckades ta ett sådant språng i utvecklingen. Svaret måste ligga i den väl utvecklade skolbioverksamheten och i det stora nätverk av intresserade och kunniga filmombud som under lång tid banat väg för filmen i skolan och som också gjorde det möjligt för oss att föra en dialog med skolorna.

Vi har visat att vi menar allvar med projektet genom att lyssna till skolornas önskemål kring kompetensutveckling och annat. Vi har erbjudit lärarna kostnadsfria kurser och visat hur man kan börja arbetet med film och andra medier med hjälp ganska enkel teknik och med små medel. Kurserna har varit så uppskattade att deltagarna spridit entusiasm för projektet i hela Kungsbacka och vidare till andra kommuner. Uppmärksamheten i tidningar och media innebar också att utvecklingen stärktes ytterligare. De flesta skolor i kommunen har nu börjat arbeta med film och andra medier, även om olika skolor kommit olika långt. Att både elever och pedagoger uppskattar att få arbeta med rörliga bilder märks särskilt när skolorna får besök utifrån, då visar många gärna upp sin medieverkstad eller sitt mediarum och prov på sådant som eleverna producerat.

Kanske kan vårt sätt att arbeta sprida sig som vågor på vattnet. Kanske kan film och andra medier bli en lika naturlig del i skolans arbete som papper, penna, bandspelare och datorer. Men det kräver energi, samarbetsvilja och förmågan att se möjligheter i stället för hinder!

Scen 8. Tag fram en plan

I det lilla rummet står en ö med några datorer där sladdarna fullkomligt väller ut. En febril verksamhet råder bland ett gäng lärare. Glada utrop, förtviolade suckar, skratt och glädje – allt i en salig blandning.

Stefan och hans två kollegor sitter runt en av datorerna i det mycket trånga rummet och kivas som lågstadiebarn. Två kollegor med hörlurar över öronen, vid datorn intill, tittar upp strängt och försöker hyscha på dem. Runt Stefans dator är det skyldiga miner en stund innan de glömmer bort sig igen. Den här gången får de bara en blick.

Augusti 2002

Projektiden är slut och arbetet har nu gått över till en verksamhet på försök under höstterminen. För det fortsatta mediepedagogiska utvecklingsarbetet finns två halvtidstjänster, Kulturförvaltningens halvtidstjänst och en halvtidstjänst som Förskole- och grundskoleförvaltningen bekostar under hösten. Den sistnämnda tjänsten har Lotta Lundberg, som nu gått ned till halvtid på sin 6-9 skola.

Kjell Gisslin arbetar för att förlänga Förskole- och grundskoleförvaltningens halvtidstjänst och innan hösten är slut får vi veta att tjänsten är säkrad under två läsår, till och med läsåret 2003–2004.

Trots att projektet egentligen är avslutat har vi inte presenterat något förslag till en mediepedagogisk plan eller någon idé till en verksamhetsmodell. Innan vi upplöser arbetsgruppen behöver vi formulera ett förslag till hur vi tänker oss kommunens generella stöd för det mediepedagogiska arbetet i Kungsbacka. Förslaget ska beskriva det vi redan har, i form av Kulturförvaltningens tjänst och den befintliga skolbioverksamheten, och ange de ytterligare insatser som måste till för att nå en långsiktig mediepedagogisk utveckling i kommunen.

För att på nytt försöka få med Gymnasie- och arbetslivs- förvaltningen bjöd vi in förvaltningens utvecklingsledare in till ett möte. Vi var intresserade av att veta hur diskussionen såg ut i deras korridorer och om vi kunde nå ett reellt samarbete. Men under mötet förstår vi att de har svårt att prioritera det mediepedagogiska arbetet, särskilt, som de står inför stora omstruktureringar inom gymnasieskolan.

Vi har förberett ett förslag där gymnasiet skulle kunna delta i samarbetet på ett enkelt sätt genom att finansiera 20% av den centralt placerade halvtidstjänst som Lotta Lundberg hade.

Förslaget avvisas på nästa möte. Skälet är att man inte förmår att lyfta upp de mediepedagogiska frågorna när man står inför den krävande omorganisationen. Dessutom anser rektorerna inom gymnasieskolan att de inte behöver någon extern kompetens för att utbilda sin personal. Vi försöker omformulera vårt förslag så att det istället fokuserar på ett bredare och mer allmänt samarbete kring mediepedagogik men förslaget avvisas igen, vänligt och bestämt.

Naturligtvis blir vi besvikna, särskilt som att vi har upplevt ett stort tryck från gymnasiets lärare som önskat kurser i filmkunskap och filmskapande. Vi informerar lärarna på gymnasiet via våra ombud att deras rektorer och förvaltning tackat nej till vårt förslag om samarbete. Lärarna blir besvikna.

Vi presenterar vårt förslag om en mediepedagogisk samverkanssatsning för politikerna i presidiet, bestående av representanter för både Förskole- och grundskolenämnden samt Gymnasie- och arbetslivsnämnden. Vi berättar hur samverkanssatsningen mellan Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen ser ut idag och förklarar att verksamheten helst skulle behöva en tredje part: gymnasieskolan.

Vi beskriver innehållet i den filmpedagogiska handlingsplan vi skissat på. Tanken är att det ska finnas ett centralt stöd för arbetet med film och medier. Det ska ske genom att försöksverksamheten med centralt anställda mediepedagoger permanentas. I handlingsplanen finns också förslaget om en basutbildning, som ska erbjudas alla lärare, och en fördjupning för lärare i ämnena svenska, samhällsorientering och bild. Verksamheten med skolbio finnas med i handlingsplanen och målet är att alla elever ska ges möjlighet se en skolbiofilm per termin. Två olika nätverk för lärare ska finnas för att mellan skolorna och förvaltningarna upprätthålla en diskussion om skolbio och om det mediepedagogiska

arbetet. Skolorna bör också få stöd och inspiration att diskutera mediefrågorna i samband med att de reviderar sina lokala arbetsplaner.

Några politiker visade ett stort intresse för vårt förslag och utkastet till den filmpedagogiska handlingsplanen fick stöd av Förskole- och grundskoleförvaltningen. Förvaltningschefen för Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen förklarade bestämt att han inte vill gå in i ett samarbete. Han låter oss också förstå att vår information till lärarna i gymnasieskolan inte varit uppskattat av förvaltningen. Mötet känns, trots en halv seger, lite misslyckat.

September 2002

Vi blir inbjudna till ett sammanträde med grundskolans enhetschefer som leds av Förskole- och grundskoleförvaltningens chef Bo Norming. De femton rektorerna är väl insatta i vårt arbete. Diskussionen handlar om hur skolorna skriver om medier i sina lokala arbetsplaner och om det ska finnas en person på varje skola som har ett mediepedagogiskt ansvar i sin tjänst. Några av rektorerna, från skolor som ligger i framkanten när det gäller det mediepedagogiska arbetet, uttrycker sitt fulla stöd.

Vi arrangerar en nätverksträff för våra mediepedagogiska ombud med ett hemligt innehåll. En septemberkväll ses vi på Drottningtorget i centrala Göteborg och den för ombuden hemliga aktiviteten visar sig vara ett studiebesök hos TV4 Göteborg. Vi blir bjudna på kaffe och bullar och den tillförordnade redaktören Josefin Ziegler berättar om hur arbetet går till på en nyhetsredaktion. Efter en intressant diskussion om reklam, publiksiffror och nyhetsvärdering får vi vara med i tv-studion under direktsändningen.

Till förhandsvisningarna av skolbiofilmerna bjuder vi nu varje gång in lärare som kort berättar om hur de arbetat med film eller andra medier i skolan. Det visar sig vara mycket uppskattat och inspirerande.

Vi planerar några offentliga kvällar i kulturhuset Fyren, riktade till ungdomar och vuxna. Tanken är att skapa ett offentligt rum, utanför skolan, för möten och diskussioner om medier. Men vi uppmuntrar också lärare att komma med sina elever. Två tjejer från Aranäsgymnasiet dokumenterar kvällarna med videokamera som ett specialarbete.

Vår första gäst är Kenny Adersjö, journalist på tv-programmet Mediemagasinet i Sveriges Television. Han berättar om hur han arbetat

med dold kamera och hur man som journalist måste förhålla sig etiskt till det. Trots att det blir en spännande kväll, där vi får se exempel på olika undersökande reportage, kommer det tyvärr inte så många deltagare. Vi är femton personer i publiken.

Några veckor senare är temat dokusåpor. Gästen är Benjamin Sorani som var med i dokusåpan *Big Brother* i Kanal 5. Han lockar en jättepublik tillsammans med sin fästmö Marie som han förlovade sig med på bästa sändningstid. Benjamin berättar om sitt deltagande i *Big Brother* och om det som publiken inte får se. Det är bara de mest extrema situationerna som kommer med i programmet och producenterna ser till att redigera programmet så att de medverkande framstår som bra och tydliga karaktärer. I publiken finns en deltagare från tv-serien *Expedition Robinson* som berättar om hur han upplevt baksidan med att ha deltagit i en dokusåpa.

Sista gästen är Karl-Johan Larsson, musikvideoregissör och upphovsman till ungdomsfilmerna *Festival*. Han visar musikvideor med Håkan Hellström och Melody Club och ger praktiska tips för hur man gör musikvideo. Förvånande nog består publiken bara av tjugo personer.

Frågorna kring vad vi ska kunna erbjuda lärare i kompetensutveckling för att hjälpa dem att arbeta med film och andra medier i skolan har sysselsatt oss länge. Lärarna har diskuterat, besvarat enkäter och formulerat tankar kring stöd, kompetens och inspiration i flera månaders tid. Vi hade en förhållandevis god bild av vad pedagogerna önskade och nu var det hög tid att tillgodose deras önskemål.

Det fanns vissa praktiska problem som vi inledningsvis tyckte var omöjliga att lösa, men allt eftersom vi diskuterade frågorna med olika personer började vi hitta lösningar.

Ett problem var givetvis finansieringen. Vi talade med Eva Jungmark som förklarade att hon tänkte sig en utbildningssatsning som var en kombination av IT, film och andra medier. Det skulle innebära att alla lärare som deltagit i ITiS-projektet kunde erbjudas kurser finansierade via kompetenspengar från KK-stiftelsen. Genom denna finansiering skulle vi kunna erbjuda en baskurs för alla lärare i hela kommunen. Ingen skola skulle behöva tacka nej av ekonomiska skäl.

Nästa problem var lokalfrågan. Vi gör en rundvandring i kulturhuset Fyren tillsammans med Ingrid Höglind för att se om det verkligen inte finns något outnyttjat rum. Det ser mörkt ut, huset är fullt

av kulturskolans alla kurser. Men utanför personalens rökrum stannar Ingrid Höglind till. Vi tittar på varandra, kan man verkligen?

På kulturnämndens nästa möte fattar politikerna beslut om att rökrummet ska stängas, saneras och göras om till en medieverkstad. Samtidigt skickar vi ut en inbjudan till skolorna om att anmäla lärarlag till våra baskurser. Vi börjar också leta efter lämpliga lärare som kan hålla i kurserna och undersöker vilken teknisk utrustningen vi behöver.

Oktober 2002

När det före detta rökrummet är sanerat har vi också köpt in den digitala utrustningen till vår medieverkstad. Vi hade ägnat en del tid till att försöka hitta rätt utrustning. Skulle den vara analog och digital – eller bara digital? Hur avancerad teknik behövde vi? Efter mycket vända väljer vi en PC-baserad utrustning framför Mac. Beslutet beror på att Kungsbackas skolor enbart arbetar i PC-miljö och vår teknik måste kunna samspela med den teknik som finns på skolorna. Därför väljer vi också ett enkelt och billigt redigeringsprogram som bara kostar någon tusenlapp per dator. Finansieringen av utrustningen i medieverkstan delas av IT-enheten, Kulturförvaltningen och en datorleverantör som ger oss rabatt på redigeringsdatorerna.

För att utsmycka vår medieverkstad bad vi konstnären Anette Ericson om hjälp. Hon gjorde ett konstverk i form av tjugo "filmrutor" i kontrastrika tygtryck. Hennes stil är känd av många lärare och elever eftersom hon också smyckat temaboxarna Mediaguiderna.

Så äntligen! På våra tolv kvadratmeter fanns några bord, åtta Ikea-stolar, fyra pallar, fyra datorer och två scannrar. Vi har också köpt in två DV-kameror (vi hade en sedan tidigare) och en digital stillbildskamera. Vår medieverkstad var klar att tas i bruk.

I ett slag hade vi 120 anmälda lärare från grundskola till Komvux. Vi bestämmer oss för att själva leda de första kurserna eftersom vi inte lyckas hitta någon lärare på så kort tid. Vi är till en början inte helt klara över exakt vad kurserna ska innehålla. Vi skriver en preliminär kursplan som innehåller filmhistoria, filmanalys och några grundläggande praktiska övningar – och är beredda att improvisera.

Det var svårt att veta vilken nivå vi skulle lägga oss på. Huvuddelen av lärarna önskade en baskurs och många saknade helt kunskap

om film och praktiskt mediearbete. Andra ville ha fördjupning eller bara inspiration.

För att kunna bekosta kurserna med KK-stiftelsens pengar var skolorna tvungna att söka bidrag för hela arbetslag. Detta passade vårt sätt att arbeta då vi anser att ansvaret för ett mediepedagogiskt arbete bör delas av flera lärare i skolan. Projekt med medier får inte bli en jippobetonad, enstaka företeelse. Det mediepedagogiska arbetet måste flätas in i den vardagliga verksamheten. Därför ville vi att flera lärare tillsammans tar ansvar för att integrera arbete med film och andra medier i undervisningen.

Vår baskurs på två timmar vid tre tillfällen består av en teoretisk genomgång och av praktiskt arbete. Teorin innebär att deltagarna introduceras i filmhistoria och filmanalys. Det praktiska arbetet består i att skriva ett enkelt manus, filma och redigera. Ett viktigt moment i varje baskurs är få med lärarna i en diskussion om varför det är viktigt att syssla med film och andra medier i skolan.

Vår syn på teknik, som kamera och redigeringsprogram, är mycket pragmatisk. Utrustningen ska, i alla fall på nybörjarnivå, användas som verktyg som hjälper deltagarna att nå ett slutresultat.

Vårt upplägg visade sig fungera över förväntan och vi valde att fortsätta hålla i kurserna själva. Det finns en stor fördel i att själv möta *alla* lärare eftersom vi samtidigt byggde upp ett tätt nätverk kring verksamheten. Vi blev ett ansikte (ja, två ansikten då) för kommunens satsning på att utveckla det mediepedagogiska arbetet.

Utvärderingarna visar att kurserna varit mycket uppskattade. Det har varit många aha-upplevelser och många skratt. Vi märkte mycket snart att kurserna gav lärarna användbar kunskap men också självförtroende. Lärarna fick argument för att kunna vända sig till sina verksamhetschefer och efterfråga de resurser för att skapa film och utveckla arbetet med medier på sina respektive skolor. Lärarna hör ofta av sig till oss för att vi i samråd med dem ska finna former för att gå vidare, vilket ofta innebär möten och kurser på skolans konferenstid.

Kurserna har väckt ett behov av att få arbeta med rörliga bilder i skolorna. Ofta uttrycker lärarna förvåning över att det varit mycket enklare än vad de trott och i bästa fall lyckas lärarna motivera omprioriteringar på skolorna för att få fram de pengarna som behövs för kameror och redigeringsprogram.

Närbild: Kurs i filmberättande

Målet med kurserna är att ge kommunens lärare redskap så att de själva ska kunna ta ansvar för det mediepedagogiska arbetet på skolorna. Att ge en inblick i filmberättande och inspelningsteknik räcker ofta för att väcka lärarnas nyfikenhet. När den väl är väckt brukar lärarna själva hitta vägar att söka den kunskap eller teknik som just de behöver.

Vi är två mediepedagoger som tar emot högst tolv lärare per kurs. Baskurserna har byggt på att vi träffas vid tre tillfällen om två timmar vardera, vilket vid utvärderingarna visat sig vara för lite.

Vid sidan av den kurs i filmberättande, som vi presenterar här, erbjuder vi också kurser i animation och i digital storytelling. Några skolor har köpt in kompetensutvecklingsdagar där lärarna under en dag fått bekanta sig med metoder och övningar från de tre olika kurserna.

Första tillfället

Vi brukar inleda kurserna med att berätta om bakgrunden till det mediepedagogiska utvecklingsarbetet i kommunen. Vi berättar om skolbion i Kungsbacka och om Kulturförvaltningens och Förskole- grundskoleförvaltningens samverkansprojekt. Vi tar upp skrivningarna om film och andra medier i de reviderade kursplanerna för grundskolan och diskuterar skolans uppdrag i det moderna mediesamhället. Många lärare är medvetna om barns och ungdomars stora mediekonsumtion. Vi pekar på betydelsen av att barn och ungdomar själva måste få skapa och uttrycka sig med olika medier. Det handlar om deras rätt till yttrandefrihet.

Sedan bär det av på en kronologisk resa där vi berättar om filmens utveckling, från brödernas Lumières kinomatograf 1895 till dagens film- och medieindustri. Vi visar utdrag ur flera betydelsefulla filmer, *Ett tåg anländer till stationen*, *Pansarkryssaren Potemkin* och *Matrix*. Vi försöker i detta avsnitt ge en bild av hur film återspeglar samhället och omvänt, hur film påverkar oss.

Avsnittet med filmanalys består av att vi presenterar och diskuterar kring den klassiska dramaturgin och de berättarkomponenter som ingår i en film. Därefter ser vi några filmexempel som deltagarna får snabbanalysera efter innehåll och form. Det leder oss in på manus och hur man bygger upp en historia som framför allt ska berättas i bild. Deltagarna får med sig den konkreta hemuppgiften att skriva ett kort manus och göra ett bildmanus.

Andra tillfället

En vecka senare kommer lärarna tillbaka med sina manus och bildmanus. Vi går igenom dem tillsammans och väljer ut två, tre eller fyra manus som känns möjliga att filma på den begränsade tid vi har till förfogande. Efter en kort genomgång av bildvinklar, bildutsnitt, 180-gradersregeln, ljud, ljus och annat man måste tänka på vid själva inspelningen, samlas deltagarna gruppvis med sina manus för att göra ett slutgiltigt bildmanus och ett inspelningsschema.

De digitala kamerorna presenteras för varje grupp. Kamerorna har många finesser, men om den tekniska erfarenheten inte är så stor håller vi oss till basfunktionerna på kameran. Därefter får lärarna en dryg timma på sig att spela in sina filmer i närmiljön. Det inspelade materialet brukar vara mellan fem och tio minuter långt.

Tredje tillfället

Vid tredje kurstillfället tankar vi över det inspelade materialet till datorerna via firewire-kabeln. Alla datorerna har samma enkla PC-baserade redigeringsprogram. Vi går igenom de nödvändigaste funktionerna så att grupperna kommer igång med att redigera sina filmer. Vi finns hela tiden till hands och bygger på deras kunskaper allt eftersom filmerna växer fram. Deltagarna brukar hinna klippa ihop sitt filmade material, göra förtexter och eftertexter, övergångar och lägga på musik. Oftast hinner de också med att hastigt prova de många specialeffekter som finns i redigeringsutrustningen. Kursen avslutas sedan med en bejublade föreläsning av filmerna.

Efter kursen skickar vi ut de färdiga filmerna till kursdeltagarna på VHS, CD-ROM eller DVD.

Ungar i brokiga mössor *av Birgitta Olsson*

Det är för mycket prat om framtiden ibland. Glöm inte att det är nutiden som knallar runt i våra skolkorridorer, iklädda allehanda mössor och digitala apparater.

Under pågående skolarbete samtalar de ivrigt, oupphörligt, intensivt med varandra och det handlar inte särskilt mycket om det som de för tillfället är sysselsatta med. Det är allt de sett på tv, i dataspel och på film som ventileras, möjligen relateras. Det ena associeras till det andra – figurer, händelser, vetenskaper, bilder, dialoger. Nytt blandas med långa dykningar tillbaka i tiden, minnet är osvikligt, scener återges exakt, en fråga ställs – klick – nästa bild. De lever i en medierelaterad tillvaro, de rörliga bilderna tillhör den närmaste vänkretsen.

Till skolan kommer de med en till synes ganska slank ryggsäck men den rymmer mängder av osorterad kunskap, erfarenhet och inte minst intryck från den medievärld de surfar runt i.

Världen förändras framför våra häpna och ibland skräckslagna ögon. Vad är det vi ser? Vad är det som sker? Frågan om hur vi ska tolka och förhålla oss till mediernas skildringar av vår samtid och vår historia blir allt mer komplicerad.

Hur ser skolan på sin roll som en del av det samhälle den verkar i? Skolan har inte patent på kunskapsförmedling.

Runt barnen finns andra "rum för lärande". Skolan kan i samarbete röra sig i dessa "rum", nyttja dess möjligheter till upplevelser, dess specifika kompetens. I klassrummet kan lärarens pedagogiska ledarskap och professionella kunskaper ge den trygghet barnet behöver för att i lugn och ro bearbeta, reflektera, analysera, sammanfoga, fördjupa, förstå och formulera egna uttryck. Det är utmaningen skolan står inför. Att möta eleverna on-line, att bli mediemedvetna.

Kameran har suveräna egenskaper för berättande. Men på rörliga bilder kan man inte lita, det vet alla som stått bakom en videokamera. Det finns alltid någon som håller i kameran. Det finns

alltid någon som väljer att rikta kameran mot ett bestämt håll. Det finns alltid någon som väljer att inte rikta kameran mot ett annat håll. Det finns alltid ett behov av att dramatisera, ett behov av att förenkla. Se där har vi berättelsen med sina regler för dramaturgi och kommunikation. Det vet alla som stått bakom en videokamera. Om inte förr så förstår man då hur svårt det är att fånga "sanningen".

"Sanningen" sticker ut ur bildutsnittet. Den ryms inte i objektivet. Den går knappt ens att lägga en speakertext till.

Med den rörliga bildens språk, ljud och musik blir filmkonsten ett starkt uttryck. Inget annat uttryck tycks komma så nära "sanningen" och inget annat uttryck kan användas effektivare för att sprida en lögn.

Om det är så att eleven i den svenska grundskolan och gymnasieskolan har rätt att lära sig den rörliga bildens språk – genom att se film, genom analysera och reflektera kring sina upplevelser och genom att själv få göra film – då står vi inför en omfattande och svårfångad kompetensutvecklingsinsats. Vi behöver mediekunniga lärare. Det är i grunden en fråga om demokrati.

I framtiden kommer de elever, som inom olika ämnesområden fått ägna sig åt den rörliga bildens språk, få en helt annan möjlighet att delta i samhällsprocessen än de som mött lärare som av olika skäl lämnat bildens retorik därhän. För det är mot framtiden de knallar – i sina brokiga mössor.

Scen 9. En festlig invigning

Mitt i rummet står en tv där en film rullar. Några människor står runt apparaten och skrattar åt en vuxen man i hästsvans som agerar trotsig femårig. Filmen är väldigt amatörmässigt gjort och inte ens de två skådespelarna i filmen lyckas hålla sig för skratt. Amatörskådespelaren Stefan står i ett hörn av lokalen med ett glas cider i handen och försöker göra sig oigenkännlig. Sorlet bland människorna i lokalen räddar honom. Alla är upptagna av att tala med varandra. Plötsligt vänds allas uppmärksamhet mot en man som står på en stol och hummar lite högtidligt. Alla tystnar.

Februari 2003

Den 5 februari 2003 blir vår medieverkstad festligt invigd. Vi har bjudit in alla ombud i både skolbionätverket och det mediepedagogiska nätverket samt alla rektorer. Naturligtvis är alla tjänstemän, politiker och kulturhusets personal inbjudna liksom många andra som vi haft kontakt med sedan projektet startade. Det myllrar av folk i huset och vi har olika stationer där våra gäster kan se och prova på olika saker.

Vi har dukat upp en buffé i personalrummet där vi också har några tv-apparater som visar de videofilmer lärarna gjort under våra kurser. Många passar på att prova redigeringsprogrammen i medieverkstaden. Konsthallen Vitehall har specialöppet för oss då de håller på att bygga en utställning med verk av animatören och konstnären Johan Hagelbäck. Johan är på plats och visar avsnitt ur sina filmer; från de tidiga pojkeexperimenten och framåt. Ett gäng ungdomar har byggt upp en animationsverkstad i trapphallen där de visar hur det går till att göra tecknad film. Under kvällen passar vi också på att inviga en ny utställningsyta, Konst-armen. Två killar från medieprogrammet på Aranäsgymnasiet dokumenterar kvällen i form av en liten videofilm.

Larry Söder, vår förre ordförande i kulturnämnden, numera ordförande i Förskole- och grundskolenämnden samt ordförande i kommunfullmäktige, håller invigningstalet. Larry har varit mycket positiv till vårt arbete hela vägen och han håller ett underbart brandtal om betydelsen av vårt arbete. Till vår förvåning läser han upp ett fax från Svenska Filminstitutets VD Åse Kleveland där hon önskar oss lycka till med verksamheten.

Kvällen avslutas på biografen Saga där vi bjuder på en smygpremiär av filmen *Lejontämjaren*. Som förfilm visar vi videofilmer som lärare gjort på filmkurserna och en kortfilm från Film i Halland.

Vi börjar planera filmfestivalen Brus, där vi ska visa elevernas egna filmer. Vi tar kontakt med eleverna vid estetiska programmet på Aranäsgymnasiet för att be dem göra en affisch. De tar uppgiften på största allvar. Affischen blir en snygg sak med ett vitt, uppsvällt popcorn framför en blodröd biograf Fridå med all text på en infälld biobiljett.

Mars 2003

Till årets skolbiodag på BUFF – Barn- och ungdomsfilmfestivalen i Malmö blir vi inbjudna av Svenska Filminstitutet för att berätta om vårt arbete. Där står vi en tidig morgon i den största salongen på BioPalatset i Malmö och klipper med ögonen mot det starka strålkastarljuset inför över 200 personer. Vår presentation väcker intresse och projektledare och lärare från hela landet hör av sig och vill ha kontakt med oss.

En kväll i mars samlar vi det mediepedagogiska nätverket på kulturhuset Fyren. Vi har bett Kenny Adersjö från Mediemagasinet komma och tala om mediernas bevakning av Irakkriget. Vi får se ett rykande färskt reportage som handlar om hur de svenska medierna får sin information om kriget. Kvällen avslutas med att några pedagoger berättar om det praktiska mediearbetet på sina skolor.

Maj 2003

Elevernas egen filmfestival, Brus, går av stapeln en härlig fredag i maj. Vi har fått in mängder med bidrag till tävlingen, särskilt i klasserna mellanvikt (årskurs 6-9) och tungvikt (gymnasieskolan) och ett tiotal i

den yngsta klassen, lättviktsklassen (årskurs F-5). Till visningen och prisutdelning på biografen Saga har vi bjudit in klasserna separat.

Filmerna fick egentligen bara vara fem minuter långa, men många har inte förmått att klippa tillräckligt i sina mästerverk, så vi beslutar oss för att vara snälla och *inte* diskvalificera de bidrag som är för långa. Första pris är ett vandringspris av konstnären Anette Ericson (som också gjort ett litet pris som varje pristagare får behålla) och en värdecheck på 500 kronor från en fotoaffär i staden. Andra priser i form av biobiljetter delas också ut. Två personer från den sexhövda jury är på plats, kulturnämndens Ellinor Modelius och Robert Olsson, filmarbetare på bland annat *Jalla! Jalla!* och en av manusförfattarna till filmen *Lejontämjaren*. Skådespelaren Malin Svarfar-Karlsson agerar konferencier under de fem timmar festivalen pågår.

Stämningen är hög i de fulla salongerna och eleverna visslar, ropar, skrattar och applåderar så taket nästan lyfter. Det är stort att få sin egen film visad på en stor duk i en riktig biosalong!

När vårterminen närmar sig slutet är vi rätt trötta. Det har varit en intensiv vår. Vi har inte hunnit med alla ambitioner. Våra halvtider räcker inte till för allt som vi vill. Kurserna tar så mycket tid och energi att de till stor del äter upp allt annat. Vi gläds över att kurserna blivit lyckade och att så många lärare visat intresse. Fortfarande står lärare på kö för att gå kurserna. Det har varit roligt, men jobbigt, och vi intalar oss att vi är inne i en intensiv uppbyggnadsfas som inte varar för evigt.

Lotta Lundberg tar ett svårt beslut under vårterminens sista veckor. Hon beslutar sig för att gå tillbaka till sin heltidstjänst som 6-9-lärare och jakten att hitta någon som kan fylla hennes plats börjar. Först i augusti 2003 hittar vi Karin Widlund, en 7-9 lärare från Mölndal som arbetat mycket med film och andra medier i sina ordinarie ämnen, men också med media som elevens val.

Planeringen inför höstterminen har pågått länge. Det är nya skolbiofilmer som ska sättas, föreläsningar bokas, nya webbplatser färdigställas, kurser planeras, nätverk som ska underhållas. Och vi måste också närma oss förskolans personal som måste få sin del av kakan.

Ett viktigt arbete vi står inför är att hjälpa lärare på skolorna att ordna diskussioner kring arbete med film och medier i anslutning till att de skriver sina lokala arbetsplaner. Och när den kommunala skolplanen väl skrivs om ska arbetet med film och medier i skolan vara med.

Eftertext

Har grundskolorna i Kungsbacka implementerat de reviderade kursplanernas idé om ett vidgat textbegrepp i undervisningen? Har vi lyckats nå en verklig förändring när det gäller skolornas arbete med medier?

Nej, det låter sig naturligtvis inte göras på sex månader eller ens i ett projekt under två år. Det tar tid att förändra och utveckla skolan, särskilt om man vill nå bestående kvalitet och delaktighet.

I Kungsbacka startade ett medvetet filmpedagogiskt arbete med etableringen av skolbion 1988. Vi befinner oss i en utveckling som vi inte ser slutet på. Det finns i vår berättelse ingen avslutningsscen med jublande folkmassor och romantiska kyssar i Technicolor. Men vi är nöjda med vårt öppna och lovande slut. Det är nu förändringar verkligen börjar ske. Arbetet fortsätter i nya former.

Vi nådde några av våra mål. Förskole- och grundskoleförvaltningen bekostar under två läsår (2002–2003 samt 2003–2004) en central mediepedagogisk halvtidstjänst som matchar Kulturförvaltningens fasta halvtidstjänst. En filmpedagogisk handlingsplan har formulerats. Vi har startat ett mediepedagogiskt nätverk. Vi fick in en medieverkstad i kulturhuset där vi hittills har utbildat över 200 lärare.

Men mycket återstår. Förskolan står på tur. De är intresserade, men hur mycket hinner och förmår vi? Gymnasieskolan finns inte med och här måste det till en ny dialog för att hitta samarbetsformer.

Ekonomi kan tidvis vara kärv. Kungsbacka kommun har under de senaste åren haft en bräcklig ekonomi trots invånarnas växande välmående. Skolan har dragits med ett stort underskott som gett kännbara nedskärningar på många håll. Sparkraven på Kulturförvaltningen ledde till att politikerna den 26 juni 2003 beslutade att lägga ner ett filialbibliotek och dra tillbaka allt stöd till folkbildningsrörelsen. IT-enheten fick se sin vision om sju IT-handledare falla platt till marken när finansieringen från grundskolan och gymnasiet uteblev. Det kan i vissa lägen vara svårt att bedriva utveckling som kräver pengar och resurser.

Vi har inte helt lyckats fördela ansvaret för det mediepedagogiska utvecklingsarbetet. Fortfarande drivs arbetet till största delen av Kulturförvaltningen. Kanske beror det på att det finns en fast heltidstjänst som har ett uppdrag (på halvtid) att stödja skolans arbete med film och andra medier. Till den tjänsten finns också en fast arbetsplats med dator, telefon och annat. Skolans centralt placerade halvtid är en projektjänst med osäker framtid och oklar placering. Detta var skälet till att Lotta Lundberg lämnade verksamheten i juni 2003.

Vår kommunala skolplan skulle ha reviderats årsskiftet 2002–2003, men detta skedde inte och vi vet inte om eller i så fall när det sker.

De flesta lärare i Kungsbacka är överens om att arbetet med rörliga bilder och mediers språk bör utvecklas i skolan. Men enskilda lärare tycker ofta att det är svårt att ta sig tid för att delta i kompetensutveckling. Efter att ha deltagit i kurser kan lärare ändå tycka att det är svårt att hitta undervisningsformer som fungerar i deras klassrum.

De flesta rektorer är medvetna om att de har ansvar för att skapa förutsättningar för arbete med medier och de är påfallande ofta positiva till att omprioritera skolans resurser för att möjliggöra ett praktiskt mediearbete.

Men sedan gäller det att få kommunen att se sitt ansvar. Det handlar om att nå, informera och ibland väcka de politiker och tjänstemän som sitter med helhetsbilden. Det är viktigt att de olika förvaltningar som servar skolorna har en gemensam syn på hur det mediepedagogiska arbetet i kommunen ska stödjas och utvecklas. Rektorer och lärare måste känna att det mediepedagogiska arbetet har legitimitet och att det inte enbart hänger på ifall det finns eldsjälarna på skolorna som driver frågan.

Det utvecklingsarbete vi inlett har varit roligt, spännande, intressant och oerhört lärorikt. Med relativt små medel har vi fått igång större saker än vi först trodde. Utmaningen kommer nu när projektet övergår i en kontinuerlig verksamhet eftersom det kan vara tufft att få resurser till utveckling i en tid av nedskärningar och omprioriteringar.

Vår förhoppning är att vi under projektiden lagt en solid grund för det fortsatta arbetet i form av nätverk och arbetsgrupper där vi förankrat våra idéer – och att det inför framtiden finns en samsyn och en uppslutning bakom vår filmpedagogiska handlingsplan.

Filmpedagogisk handlingsplan för Kungsbacka kommun 2002-2004

Denna filmpedagogiska handlingsplan för Kungsbacka kommun utarbetades under 2002 inom ramen för ett samverkansprojekt mellan Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen.

Arbetet med handlingsplanen bedrevs i en arbetsgrupp bestående av Gunnar Andersson, lärare vid Aranäsgymnasiet; Kjell Gisslin, utvecklingsledare på Förskole- och grundskoleförvaltningen; Eva Jungmark, IT-strateg på IT-enheten; Lotta Lundberg, lärare vid Åsaskolan; Birgitta Olsson, kulturpedagog på Kulturförvaltningen och verksamhetsledare på Film i Halland; och Pia-Mari Räihä, kulturpedagog på Kulturförvaltningen.

Ett utkast till handlingsplan presenterades för kulturnämnden, förskole- och grundskolenämnden samt gymnasie- och arbetslivsnämnden i maj 2002.

Handlingsplanen är ett arbetsdokument för Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen.

Kulturförvaltningen och Förskole- och grundskoleförvaltningen har uppdragit åt en styrgrupp att förvalta och följa upp handlingsplanen. Styrgruppen består av Kjell Gisslin, Förskole- och grundskoleförvaltningen; Eva Jungmark, IT-enheten; och Pia-Mari Räihä, Kulturförvaltningen.

Uppföljning sker löpande. En utvärdering av handlingsplanen ska göras vårterminen 2004.

1. Samverkan kring kommunala mediepedagoger. Förskole- och grundskoleförvaltningen finansierar en halvtidstjänst som kommunal mediepedagog som komplement till Kulturförvaltningens halvtidstjänst för skolbio och filmpedagogik. De kommunala film- och mediepedagogerna har till uppgift att stödja och samordna utvecklingen av det mediepedagogiska arbetet i kommunens skolor.

2. *En kommunal medieverkstad.* I kulturhuset Fyren inrättas en kommunal medieverkstad som resurs och mötesplats för i första hand lärare och skolledare.

3. *Utbildningssatsning för lärare.* En basutbildning med en orientering i filmhistoria, filmanalys och metoder för praktiskt filmskapande erbjuds alla lärare. En fördjupningskurs erbjuds lärare med ansvar för svenska, samhällsorientering och bild.

4. *Skolbio en gång per termin.* Samtliga elever ges möjlighet att minst en gång per termin se film på skolbio. Skolbiovisningarna presenteras i ett program. Lärare erbjuds förhandsvisningar och introduktioner av skolbiofilmerna.

5. *Brus – elevernas egen filmfestival.* En kommunal videofilmfestival anordnas årligen där eleverna kan visa sina egna filmer i en tävling och ta del av andra elevers filmer.

6. *Pedagogisk medieenhet på varje skolenhet.* På varje skolenhet ska det finnas en resurs i form av en pedagogisk medieenhet med videokamera och redigeringsteknik. För utrustningen ansvarar en person som skolenheten utser.

7. *Nätverk för skolbioombud.* Kulturförvaltningen fortsätter att koordinera och utveckla nätverket för skolbioombud.

8. *Nätverk för mediepedagoger.* Ett nätverk med mediepedagogiskt ansvariga lärare från varje skola skapas. Uppdraget som film- och medieansvarig ska utföras som del av tjänst.

9. *Mediearbetet synliggörs i skolornas lokala arbetsplaner.* Skolorna ges stöd och inspiration för att uppmärksamma och diskutera de mediepedagogiska frågorna i samband med att de reviderar sina lokala arbetsplaner. Målet bör vara att skolornas arbete med film och andra medier synliggörs i lokala arbetsplaner och i skolornas kvalitetsredovisningar.

10. *Helhetssyn på mediearbetet från förskola till gymnasieskola.* Kultur och skola ska arbeta för att främja dialog och erfarenhetsutbyte kring mediearbete i skolan mellan lärare som arbetar med elever i olika åldrar för att skapa en samsyn och en "röd tråd" kring den mediepedagogiska verksamheten. Kommunala styrdokument för skola, kultur och IT bör formuleras utifrån en helhetssyn på kultur, medier och pedagogiskt utvecklingsarbete där olika förvaltningars erfarenheter och kompetens tas tillvara.

Litteratur

Agelii, Karin m.fl., *Bland eldsjälar och esteter. En rapport om 40 skolors arbete med bild och media*, Skolverket, Stockholm 1999.

Agenda M – Diskussionsunderlag för ett mediepedagogiskt utvecklingsarbete, Svenska Filminstitutet, Stockholm 2003.

Boklund, Stefan, *Våga, Våga. Kulturens betydelse för Utveckling och Lärande*, proAros, Västerås stad, Västerås 2001.

Danielsson, Helena, *Att lära med media – Om det språkliga skapandets villkor i skolan med fokus på video*, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm 2002.

Digitala historier – ett filmpedagogiskt projekt för åk 1–6, Lärarhandledning utgiven av Film Stockholm, Stockholm 2002.

Edlund, Elisabet; Granath Gunilla, *Barnbioboken. Rapporter och reportage om en växande biopublik*, Svenska Filminstitutet, Stockholm 1992.

Film för lust och lärande, Skolverket, Svenska Filminstitutet, Stockholm 2001.

Film- och mediepedagogik i skolan – en seminarieserie. Sammanfattande rapport om 11 seminarier om film- och mediepedagogik i skolan hösten 1999–våren 2000, Projektet Kultur för Lust och Lärande, Dnr 98:1734, Skolverket, Stockholm 2001.

Hansson, Kristina, *Piteåmodellen – när eldsjälarna har gjort sitt!*, Våldsskildringsrådets skriftserie nr 19, Stockholm 1997.

IKT-strategi för Förskole- och grundskoleförvaltningen gällande 2003–2006, Kungsbacka kommun, Kungsbacka 2002.

IKT-strategi för Gymnasie- och arbetslivsförvaltningen gällande 2003–2005, Kungsbacka kommun, Kungsbacka 2002.

Lundqvist, Daniel, Mediepedagogik i Malmö stad. Utredning om ett mediepedagogiskt program, Kulturkansliet, Malmö stad, Malmö 2003.

Pyttesmå ändringar – radikala scenbyten. Lärarutbildning och partnerskolor i dialog om arbete med film och medier i skolan. Rapporter om utbildning 2002:1, Lärarutbildningen, Malmö högskola, Malmö 2002.

Skolplan 2000 –2003, Kungsbacka kommun, antagen av kommunfullmäktige i Kungsbacka kommun den 15 juni 2000.

SOU 1992:94, Skola för bildning, Läroplanskommitténs slutbetänkande, Utbildningsdepartementet, Stockholm 1992.

Viklund, Klas; Österholm, Clas, Skolbio i Sverige 2001. En kartläggning av verksamheten med barn och skolbio i Sveriges 289 kommuner, genomförd av Svenska Filminstitutet 2001, Svenska Filminstitutet, Stockholm 2002.

Viklund, Klas; Österholm, Clas, Skolbio i Sverige 2002. En kartläggning av verksamheten med barn och skolbio i Sveriges 289 kommuner, genomförd av Svenska Filminstitutet 2002, Svenska Filminstitutet, Stockholm 2003.